

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra politologie

**Vojenská intervence spojeneckých vojsk do Libye 2011
z hlediska konceptu teorie spravedlivé války**

Bakalářská práce

Autor: Jakub Louda
Studijní program: B6701 Politologie
Studijní obor: Politologie

Vedoucí práce: Mgr. Stanislav Myšička, Ph.D.

Hradec Králové 2021

Zadání bakalářské práce

Autor: **Jakub Louda**

Studium: F18BP0094

Studijní
program: B6701 Politologie

Studijní obor: Politologie

**Název
bakalářské
práce:** **Vojenská intervence spojeneckých vojsk do Libye 2011 z
hlediska konceptu teorie spravedlivé války**

Název
bakalářské práce
AJ: Military intervention of Allied troops in Libya 2011 in terms of the concept of
the just war theory

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Problematika vojenské intervence mezinárodních vojenských sil do Libye v roce 2011 je jedním z nejvýznamnějších novodobých vojenských konfliktů na africkém kontinentu. Cílem předložené bakalářské práce je potvrdit nebo vyvrátit, zda byla naplněna teoretická kritéria práva vést válku (spravedlivá příčina, spravedlivý záměr, legitimní autorita, válka jako poslední možnost a proporcionalita). Důležitým pojmem, kterým se práce zabývá, je spravedlivá válka, jehož součástí je popis práva na válku (*jus ad bellum*), práva ve válce (*jus in bello*) a práva po válce (*jus post bellum*). Práce nastiňuje události občanské války v Libyi, která vedla k zásahu spojeneckých vojsk. Aplikací principů teorie spravedlivé války na jednání spojeneckých vojsk v rámci uvedeného konfliktu je vyhodnoceno, zda bylo toto jednání v souladu s teorií spravedlivé války. Pro celkové vypracování práce je převážně využita metoda sběru dat, studium odborných pramenů a literatury, analýza získaných informací z dostupných podkladových materiálů. Uplatněn je kvalitativní postup a aplikována též metoda srovnávací.

Cook, Martin L. 2015. *„The Role of the Military in the Decision to Ude Armed Force“*. Pp. 49-57 in James Turner Johnson, Eric D. Patterson (eds.). *The Ashgate Research Companion to Military Ethics: Justice, International Law and Global Security*. Surrey: Ashgate Publishing Limited.

Fisher, David. 2011. *Morality and War: Can War be Just in the Twenty-First Century?* Oxford: Oxford University Press.

Gombár, Eduard. 2015. *Dějiny Libye*. Praha: NLN, s.r.o., nakladatelství Lidové noviny.

King, Gary, Keohane, Robert, Verba, Sidney. 1994. *Designing Social Inquiry: Scientific Inference in Qualitative Research*. Princeton: Princeton University Press.

Kouba, Karel. 2011. Kvalitativní metody příčinného usuzování v politologii. In: Novák, Miroslav. Úvod do studia politiky (ed.). Praha, Sociologické nakladatelství.

Meyer, Jason, D. 2011. *„FROM PARALYSIS IN RWANDA TO BOLDNESS IN LIBYA: HAS THE INTERNATIONAL COMMUNITY TAKEN RESPONSIBILITY TO PROTECT? FROM ABSTRACT PRINCIPLE TO CONCRETE NORM UNDER INTERNATIONAL LAW?“* Houston Journal Of International Law 34, no. 1.

Mleziva, Emil. 2000. *Encyklopedie lži, podvádění a klamání s příklady a ochrana proti nim*. Praha: Vyšehrad.

Myšička, Stanislav. 2014. *John Rawls a teorie mezinárodní spravedlnosti*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Nanda, Ved, P. 2011. *FROM PARALYSIS IN RWANDA TO BOLD MOVES IN LIBYA: EMERGENCE OF THE RESPONSIBILITY TO PROTECT? NORM UNDER INTERNATIONAL LAW ? IS THE INTERNATIONAL COMMUNITY READY FOR IT?.* Houston Journal Of International Law 34, no. 1.

Punch, Keith. 2008. *Úspěšný návrh výzkumu*. Praha: Portál, s. 91-112.

Rawls, John. 1995. *Teorie spravedlnosti*. Praha: Victoria Publishong.

Toner, Christopher. 2010. The Logical Structure of Just War Theory. *The Journal of Ethics* 14 (2): 81-102. Dostupné na: <https://www.jstor.org> (10.12.2019).

Vandewalle, Dirk. 2006. *A History of Modern Libya*. Cambridge: Combridge University Press.

Garantující
pracoviště: Katedra politologie,
 Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Stanislav Myšička, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 30.5.2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval (pod vedením vedoucího závěrečné práce) samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 16. 4. 2021

Podpis autora

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval Mgr. Stanislavu Myšíčkovi, Ph.D. za odborný dohled, věcné připomínky a rady při zpracování mé bakalářské práce.

Anotace

Louda, Jakub. *Vojenská intervence spojeneckých vojsk do Libye 2011 z hlediska konceptu teorie spravedlivé války*. Hradec Králové: Filosofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2021, 64 s.

Bakalářská práce.

Předmětem této bakalářské práce je analýza vojenské intervence spojeneckých vojsk do Libye v roce 2011 z hlediska konceptu teorie spravedlivé války. Cílem práce bude potvrdit nebo vyvrátit, zda byla naplněna teoretická kritéria (spravedlivá příčina, legitimní autorita, správný záměr, válka jako poslední možnost a proporcionalita) práv mezinárodního společenství zahájit vojenskou intervencí do Libye v roce 2011. Výzkumnou otázkou, na kterou bude práce hledat odpověď, je, zdali byl zásah NATO v průběhu občanské války v Libyi zahájen v souladu s teorií spravedlivé války? Teoretická část práce bude zaměřena na historický vývoj myšlenek spravedlivé války. Praktická část přiblíží situaci v Libyi za vlády plukovníka Muammara Kaddáfího, nastíní události Arabského jara, které vedly k první libyjské občanské válce v roce 2011 a následné vojenské operaci NATO s názvem operace Unified Protector. Aplikací principů teorie spravedlivé války na jednání spojeneckých vojsk v rámci tohoto konfliktu autor zhodnotí, zda bylo toto jednání v souladu s teorií spravedlivé války. Z metodologického hlediska bude v práci uplatněna disciplinovaná interpretativní studie.

Klíčová slova: Libye, spravedlivá válka, humanitární intervence, NATO.

Annotation

Louda, Jakub. *The Military Intervention of Allied Troops in Libya 2011 in terms of the Just War Theory*. Hradec Králové: Faculty of Arts, University of Hradec Králové, 2021, 64 pp.

Bachelor's Thesis.

The thesis focuses on the analysis of the military intervention of allied troops in Libya in 2011 in terms of the just war theory. The aim of the thesis is to confirm or to refute the fulfilment of the theoretical criteria, such as just cause, right intent, proper sovereign authority, force must be used as a last resort and proportionality, of the international community laws to launch the military intervention to Libya in 2011. The research question, for which the thesis tries to find an answer, is if the intervention of NATO during the civil war in Libya was launched in accordance with the just war theory. The theoretical part of the thesis will be focused on the historical development of the just war theory. The practical part describes the situation in Libya under the rule of Muammar Gaddafi as well as outlines the events of the Arab Spring, which led to the First Libyan Civil War and subsequently to the military operation of NATO called the Operation Unified Protector. By applying the principles of the just war theory to the acts of allied troops in the conflict, the author will evaluate if the acts were in accordance with the just war theory. From the methodological point of view, the discipline interpretive study will be applied in the thesis.

Keywords: Libya, just war, humanitarian intervention, NATO.

Obsah

Úvod.....	8
1 Teoretická část.....	12
1.1 Historické počátky úvah o spravedlivé válce	12
1.2 Mezinárodní spravedlnost ve 20. století	17
1.3 Spravedlivá válka	20
1.3.1 Právo na válku	20
1.3.2 Právo ve válce.....	22
1.3.3 Právo po válce	25
2 Praktická část.....	28
2.1 Libye.....	28
2.1.1 Historické dělení Libye a její vznik	28
2.1.2 Libye pod vládou Muammara Kaddáfího.....	29
2.2 Arabské jaro	31
2.2.1 Tunisko.....	31
2.2.2 Egypt.....	31
2.2.3 Jemen	32
2.3 První občanská válka v Libyi 2011	32
2.3.1 Operace Unified Protector.....	35
2.4 vojenská intervence do Libye optikou teorie spravedlivé války.....	37
2.4.1 Spravedlivá příčina	38
2.4.2 Legitimní autorita	41
2.4.3 Spravedlivý záměr	42
2.4.4 Poslední možnost	46
2.4.5 Proporcionalita.....	48
Závěr	53
Seznam pramenů.....	56
Literatura	56
Internetové zdroje	56

Seznam použitých zkratk

AU	Africká unie
EU	Evropská unie
ICC	Mezinárodní trestní soud (<i>International Criminal Court</i>)
ICRC	Mezinárodní výbor červeného kříže (<i>International Committee of the Red Cross</i>)
LAS	Liga arabských států
LLHR	Libyjská liga pro lidská práva (<i>Libyan League for Human Rights</i>)
NATO	Severoatlantická aliance (<i>North Atlantic Treaty Organization</i>)
OSN	Organizace spojených národů
R2P	Odpovědnost chránit (<i>Responsibility to Protect</i>)
RB	Rada bezpečnosti
UNSMIL	Mise OSN na podporu Libye (<i>United Nations Support Mission in Libya</i>)
WHO	Světová zdravotnická organizace (<i>World Health Organization</i>)

Úvod

Válka, ozbrojené konflikty a problematika sebeobrany státu před vnější agresí jsou dlouhodobě předmětem zájmu mnoha vědních oborů, zejména pak teorie práva, politologie a mezinárodních vztahů. Různorodé postoje a morální úvahy o tom, zda vést válku, jsou známé jako teorie spravedlivé války. Otázkou, za jakých podmínek lze ospravedlnit použití vojenské síly zejména na obranu před agresí jiného státu, se zabýval již starověký křesťanský teolog a filosof Aurelius Augustinus, na jehož učení navázal ve středověku svatý Tomáš Akvinský. Od této doby se myšlenky teorie spravedlivé války dále vyvíjely, ovšem řada úvah o legitimitě určitého vojenského zásahu vychází z této tradice dodnes a zásadním způsobem ovlivňují dění na poli světové politiky.

Do popředí politických diskuzí se téma legitimní sebeobrany státu dostalo zejména po teroristických útocích ve Spojených státech 11. září 2001. V reakci na tyto útoky Američané zahájili kampaň války proti terorismu, která měla představovat novou fázi globálních politických vztahů a měla významné důsledky pro bezpečnost, lidská práva, mezinárodní právo a spolupráci. Současné diskuze o vedení spravedlivé války ovlivňují zásadní změny v mezinárodním prostředí, vývoj mezinárodního práva, mezinárodní organizace, nové zbraně a technologie. Zároveň je nutné konstatovat, že v současnosti lze obtížněji předvídat úmysly aktérů a je tudíž náročnější vyhodnotit hrozbu a tím účinně a včas odvrátit nebezpečí.

Předkládaná bakalářská práce se zabývá problematikou vojenské intervence mezinárodních vojenských sil do Libye v roce 2011, jelikož se jedná o jeden z nejvýznamnějších novodobých vojenských konfliktů na africkém kontinentu vedoucí k vytvoření bezletové zóny, k zamezení ozbrojeného konfliktu na civilní obyvatelstvo z řad příznivců tamního politického režimu a k sesazení vlády plukovníka Muammara Kaddáfího. Pod Kaddáfím byla v roce 1977 Libye přejmenována na Velkou libyjskou arabskou lidovou socialistickou džamáhíriji. Neologismus džamáhírija doslovně znamená „přímá vláda lidových mas“ a mělo jít o zcela nové státní zřízení (tzv. třetí světovou teorii) překonávající jak západní kapitalistickou demokracii, tak i socialismus. Tuto novou ideologii obsahovala Zelená kniha, v níž Kaddáfí označil za nástroj diktatury

parlament a strany¹ a prosazoval vládu lidových kongresů a výborů.² Ve skutečnosti však libyjská džamáhírije představovala pouze další sultanistický diktátorský režim se slabým státním aparátem, jehož vyvrcholením byla občanská válka v Libyi v roce 2011, inspirovaná protesty v ostatních arabských zemích s cílem toto nedemokratické státní zřízení svrhnout. Demokratizační fázi vystřídal chaos a pocit beznaděje, doprovázený další občanskou válkou v roce 2014 a znovuobnovením rozkolu mezi civilním obyvatelstvem a vládnoucími elitami. Americký prezident Barack Obama přiznal, že američtí i evropští akteři podcenili možné následky vojenské intervence. Sám v rozhovoru pro Fox News uvedl, že bylo třeba vynaložit intenzivnější přístup pro obnovu libyjské společnosti.³ V tomto kontextu aktuálnost a naléhavost tématu teorie spravedlivé války umocňují silící nové bezpečnostní hrozby, především propojení terorismu doprovázené migrační krizí, v rámci níž se Libye stala klíčovou tranzitní zemí pro uprchlíky z afrických států mířících do Evropy. V zemi stále panuje politický chaos, který zneužívají ozbrojené skupiny a pašerácké gangy.

Cílem bakalářské práce bude potvrdit nebo vyvrátit, zda byla naplněna teoretická kritéria práv mezinárodního společenství zahájit válku (spravedlivá příčina, legitimní autorita, správný záměr, válka jako poslední možnost a proporcionalita).

Výzkumnou otázkou, na kterou bude v práci hledána odpověď, je, zdali byl zásah NATO v průběhu občanské války v Libyi zahájen v souladu s teorií spravedlivé války?

Na výzkumnou otázku bude zodpovězeno nastíněním událostí občanské války v Libyi, která vedla k zásahu spojeneckých vojsk. Aplikací principů teorie spravedlivé války na jednání spojeneckých vojsk v rámci tohoto konfliktu autor zhodnotí, zda bylo toto jednání v souladu s teorií spravedlivé války. Práce bude vycházet z premisy, že se v případě Libye jednalo o humanitární intervenci. V 90. letech 20. století byla znovuotevřena diskuze o možnosti humanitární intervence, tj. ozbrojeného zásahu

¹ Kaddáfí, Muammar. 1990. *Zelená kniha*. Vimperk: Dialog. Dostupné na: Microsoft Word - zeleknih_a_2_.doc (ksm.cz), s. 2. „Parlament je falešným zastoupením lidu a parlamentní systém je scestným řešením problému demokracie.“ ... „Strana je soudobou diktaturou. Je to moderní diktátorský nástroj vlády“.

² Tamtéž, s. 6. „Moc lidu má jen jednu tvář a může být uskutečněna jen jednou metodou, totiž lidovými kongresy a lidovými výbory. Není demokracie bez lidových kongresů“.

³ The Atlantic. 2016. *The Legacy of Obama's 'Worst Mistake'*. Dostupné na: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2016/04/obamas-worst-mistake-libya/478461/> (15.12.2020).

jednoho státu na území druhého bez jeho schválení s cílem zastavit hrubé a masivní porušování lidských práv. Charakter této diskuze se v průběhu 90. let zvolna proměňoval, od původního, zda je humanitární intervence možná, se postupně posunul k tomu, kdy a za jakých podmínek ji lze připustit. V tomto kontextu budou jednotlivé principy spravedlivé války posuzovány optikou soudobých autorů (zejména John Rawls, Michael Walzer), dále dle současného mezinárodního práva, které principiálně vychází z Charty OSN, a konceptu odpovědnosti za ochranu *Responsibility to Protect* (R2P).

Text práce bude rozdělen na dvě základní části – teoretickou a praktickou. Pro celkové vypracování práce bude převážně využita metoda sběru dat, studium odborných pramenů a literatury, analýza získaných informací z dostupných podkladových materiálů. Z metodologického hlediska bude v práci uplatněna disciplinovaná interpretativní studie. Ta stojí na pomezí jedinečné a instrumentální případové studie. Za případ může být vybrán fenomén, který považujeme za hodný studia svým významem, ale pro jeho prozkoumání je využito existující teorie. Případ tedy neslouží jako nástroj pro práci s teorií, ale naopak je teorie vodítkem pro práci s případem.⁴ V této práci představuje konkrétní fenomén vojenská intervence do Libye v roce 2011. Existující teorie, která bude aplikována, bude teorie spravedlivé války, která pracuje s předpokladem, že za určitých okolností lze vojenský zásah ospravedlnit. Aplikací principů teorie spravedlivé války na jednání spojeneckých vojsk v rámci tohoto konfliktu autor zhodnotí, zda bylo toto jednání v souladu s teorií spravedlivé války.

Teoretická část bakalářské práce bude věnována počátečním úvahám o spravedlivé válce z hlediska jejich historického vývoje. Tento vývoj myšlenek bude přiblížen prostřednictvím hlavních představitelů z období starověku, středověku, novověku a současné politické filozofie. Každé toto období lidských dějin s sebou neslo překotné společenské změny a s tím spojené nestabilní politické poměry, které většinou doprovázely násilné či válečné události. V reakci na tuto dobovou realitu vznikaly stěžejní etické a filozofické názory na legitimitu určitého ozbrojeného zásahu. Autoři myšlenek byli vybráni pro svůj výjimečný postoj v rámci daného období či celého procesu tak, aby byl čtenáři podán základní přehled vývoje myšlenek spravedlivé války. Zmíněny budou myšlenky svatého Augustina a dále učení svatého Tomáše Akvinského,

⁴ Druhlák a kol. 2008. *Jak zkoumat politiku. Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portal, 34.

přičemž bude vycházeno z klíčových spisů obou autorů *O Boží obci (De civitate Dei)* a *Theologická summa (Summa theologiae)*. Z novověkých myslitelů budou zmíněni dominikáni Francisco de Vitoria a Bartolomé de Las Casas a holandský právník Hugo Grotius, který je považován za otce moderního mezinárodního práva. Z autorů současnosti zabývajících se otázkami mezinárodní spravedlnosti bude věnována pozornost americkému liberálnímu filozofovi Johnu Rawlsovi a jeho dílu *Právo národů (The Law of Peoples)* a v neposlední řadě americkému politickému filozofovi Michaelu Walzerovi, který svým unikátním dílem *Just and Unjust Wars* oživil diskuzi na téma spravedlivé a nespravedlivé války ve 20. století.

Dále bude v teoretické části definován pojem spravedlivá válka, jehož součástí bude popis práva na válku (*jus ad bellum*), práva ve válce (*jus in bello*) a práva po válce (*jus post bellum*). Vzhledem k deklarovanému cíli bude teorie zaměřena na pojem *jus ad bellum*, který sestává z pěti základních principů: spravedlivá příčina, spravedlivý záměr, legitimní autorita, proporcionalita a princip poslední možnosti.

V praktické části práce bude nastíněna politická situace v Libyi před vypuknutím občanské války v roce 2011. Dále bude popsán průběh občanské války v Libyi a analyzována vojenská intervence mezinárodních vojsk do Libye. V této části práce bude čerpáno zejména z knihy Eduarda Gombára *Dějiny Libye* a relevantních zahraničních internetových zdrojů. Prostřednictvím vybraných kritérií práva na válku a postojů mezistátních aktérů se autor pokusí přiřadit tato jednotlivá kritéria ke konkrétním událostem konfliktu a vyhodnotí, zda byly v souladu s teorií spravedlivé války.

1 Teoretická část

V teoretické části bakalářské práce budou zmíněny počáteční úvahy o spravedlivé válce z hlediska jejich historického vývoje a následně se práce bude věnovat principům mezinárodní spravedlnosti 20. století. Zároveň se teoretická část práce bude zabývat pojmem spravedlivá válka a budou popsány tři základní principy pro posouzení spravedlivé války, a to právo na válku (*jus ad bellum*), právo ve válce (*jus in bello*) a právo po válce (*jus post bellum*).

1.1 Historické počátky úvah o spravedlivé válce

Úvahy o spravedlivé válce mají dlouholetou tradici. V západní civilizaci sahají kořeny těchto úvah až do doby starověkého Řecka a Říma. Otázka války a její etická stránka se objevuje zejména ve spisech Platóna, na jehož dílo navázal jeho žák Aristoteles. Pro Římany byla válka spravedlivá vždy, pokud přinesla vítězství. Jednu z výjimek v tomto myšlení představoval řečník a politik Cicero, který považoval válku za poslední instanci a jejím smyslem má být mír.⁵

Další historický vývoj myšlenek o spravedlivé válce bude přiblížen prostřednictvím hlavních představitelů těchto úvah z období starověku, středověku, novověku a současné politické filozofie. Každé toto období lidských dějin s sebou neslo překotné společenské změny a s tím spojené nestabilní politické poměry, které většinou doprovázely násilné či válečné události (nájezdy barbarských kmenů na Řím, křížové výpravy, objevení Nového světa, třicetiletá válka, 1. a 2. světová válka). V reakci na tuto dobovou realitu vznikaly stěžejní etické a filozofické názory na legitimitu určitého ozbrojeného zásahu. Autoři myšlenek byli vybráni pro svůj výjimečný postoj v rámci daného období či celého procesu tak, aby byl čtenáři podán základní přehled vývoje myšlenek spravedlivé války.

Svatý Augustin (Aurelius Augustinus z Hippo Regia) bývá často uváděn jako zakladatel ideje spravedlivé války. Augustin vycházel z myšlenky rozdělení světa na obec pozemskou (reálnou) a obec Boží (rozšiřování víry v Boha). Válka je pro něho čistě pozemská záležitost (děje se v pozemské obci) a nastolení pozemského míru má být pouze cestou k věčnému míru, který nastane po posledním soudu v obci Boží. Jeho

⁵ Hutečka, Jiří. 2007. *Kořeny teorie spravedlivé války: od Platóna ke Grotiovi*. In: *Theatrum historiae: sborník prací Katedry historických věd Fakulty filozofické Univerzity Pardubice*. 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice. Dostupné na: <http://hdl.handle.net/10195/3506>, 91.

teologické působení a myšlenky na téma válka obsažené v jeho klíčovém spisu *O Boží obci (De civitate Dei)* se staly základem středověkého i novověkého kánonu.⁶ Pro Augustina je nejvyšším ideálem pokoj a mír. „...*jako není nikoho, kdo by se nechtěl radovati, tak není nikoho, kdo by nechtěl mít pokoj. Vždyť i ti, kteří chtějí válku, nechtějí nic jiného než vítězství; touží tudíž skrze válku dojít slavného míru.*“⁷ Augustin dovoluje zúčastňovat se válek, jelikož jejich výsledkem je právě dosažení pokoje a míru. „*Vedou se tedy války k vůli míru, i těmi, kteří se hledí velením a bojem vycvičit ve zdatné válečníky. Proto je jisto, že žádoucím koncem války jest mír.*“⁸ Ovšem ne každá válka je křesťanům povolena. Připouští se pouze válka spravedlivá a Augustin definoval specifická kritéria spravedlivé války, které se pak křesťan může zúčastnit, aniž by konal něco hříšného. K vypovězení války je nutná především legitimní příčina a legitimní autorita, kterou má vladař. „*Velmi záleží na příčinách, pro které muži vedou války, a na jejím původu. Přirozený řád nařizuje, že monarcha by měl mít moc vést válku, pokud to považuje za vhodné, a že vojáci by měli plnit své vojenské povinnosti ve prospěch míru a bezpečnosti komunity.*“⁹ Podle svatého Augustina je nutné, aby spravedlnost byla zřejmá a jistá, protože lid nemůže být uvržen do útrap, které válka způsobuje, bez jistých a naprosto určitých příčin.¹⁰

Na učení svatého Augustina navázal své teorie svatý Tomáš Akvinský, a především ve svém vrcholném díle *Summa theologiae* z roku 1271 rozpracoval tři základní kritéria, za kterých se dá válka označit za oprávněnou.

Prvním kritériem spravedlivé války je autorita vládce, z jehož rozkazu se válka vede. Není tím myšlena soukromá osoba, ale držitel veřejné moci (vladař, zákonná autorita státu) sloužící k zajištění veřejného dobra. „*Neboť soukromé osobě nenáleží zahájit válku, poněvadž může hájit své právo u soudu vyššího... Poněvadž však starost*

⁶ Hutečka, Jiří. 2007. *Kořeny teorie spravedlivé války: od Platóna ke Grotiovi*. In: *Theatrum historiae*: sborník prací Katedry historických věd Fakulty filozofické Univerzity Pardubice. 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice. Dostupné na: <http://hdl.handle.net/10195/3506>, 93.

⁷ Aurelius, Augustinus. 1950. *O Boží obci*. Přeložila Julie Nováková. Praha: Vyšehrad, 401.

⁸ Tamtéž, 402.

⁹ Aurelius, Augustinus. 1994. *Augustinus Contra Faustum Manichaeum*. In: Pfilip Shaff, ed. Dostupné na: https://www.documentacatholicaomnia.eu/03d/0354-0430,_Augustinus,_Contra_Faustum_Manichaeum_%5bSchaff%5d,_EN.pdf, 226

¹⁰ Stašek, Bohumil, Msgre. ThDr.h.c. 2020. *sv. Augustin o legitimitě válek*. Dostupné na: <https://svatyaugustin.estranky.cz/clanky/dalsi-tematicke-prace/sv.augustin-o-legitimite-valek.html> (07.12.2020).

*o stát je svěřena vládcům, jim náleží chránit celek města nebo království nebo provincie sobě poddané.*¹¹

Druhým kritériem, které je vyžadováno, aby konflikt mohl být označen za oprávněný, je spravedlivá příčina. Tou může být obrana před útokem, který nebyl spravedlivý, napravení špatných pořádků a v neposlední řadě potrestání zla. Uvedené možnosti spravedlivé příčiny pak Akvinský podporuje výrokem svatého Augustina: „*Výměr spravedlivých válek bývá, že mstí křivdy, jestliže má být trestán národ nebo město, které buď opomemulo pomstít, co nešlechtného jeho poddaní učinili, nebo vrátiti, co bylo neprávem vzato*“. Akvinský tedy chápe spravedlivou příčinu války jako reakci na určité provinění národa a spravedlivou válku vnímá jako prostředek k dosažení určitého vyvážení (kompenzace) za nesprávné či nespravedlivé jednání.

Třetím kritériem je pak správný úmysl, tzn. prospět dobru nebo uniknout zlu. Úmysl ale nesmí být veden jen snahou dobýt území nebo vytvořit nátlak. Je nutné zbavit se nenávisti vůči nepříteli a touhy po pomstě. Cílem války má být dosažení míru, který je kladným ukazatelem správného úmyslu. Vyplývá z toho tedy, že i ti, kteří vedou spravedlivou válku, zamýšlejí mír. Také v tomto případě Akvinský cituje svatého Augustina: „*Nevyhledává se mír, aby byla vedena válka, ale vede se válka, aby se nabylo míru.*“¹²

Kromě otázek jus ad bellum je Akvinského učení o spravedlivé válce také určeno pro vojenské velitele, protože vymezuje jejich roli a jejich právo použít sílu za určitých okolností tak, aby i v situaci ozbrojeného konfliktu zůstaly chráněny základní hodnoty a lidská práva (jus in bello).¹³ „*Avšak dvojmo může být někdo oklamán skutkem nebo slovem druhého. Jednak tím, že se mu praví lež, nebo se nezachová slib. A to je vždy nedovolené. A tím způsobem nemá nikdo klamat nepřátele, neboť je třeba nějaká práva a smlouvy válek zachovávat i vůči samým nepřátelům.*“¹⁴

¹¹ Sv. Tomáš Akvinský. *Theologické summy svatého Tomáše Akvinského*. II. část, II. díl, ot. 40 čl. 1
Dostupné na: <http://www.cormierop.cz/Summa-teologicka-IIcast-2dil.html>.

¹² Sv. Tomáš Akvinský. *Theologické summy svatého Tomáše Akvinského*. II. část, II. díl, ot. 40 čl. 1
Dostupné na: <http://www.cormierop.cz/Summa-teologicka-IIcast-2dil.html>.

¹³ Holá, Ivona. 2011. *Preemptivní sebeobrana státu v podmínkách asymetrických hrozeb (Díl II.)*
Dostupné na: <https://www.rodon.cz/clanky/Studie-akomentare/preemptivni-sebeobrana-statu-v-podminkach-asymetrickych-hrozeb-dil-ii—292>.

¹⁴ Sv. Tomáš Akvinský. *Theologické summy svatého Tomáše Akvinského*. II. část, II. díl, ot. 40 čl. 3
Dostupné na: <http://www.cormierop.cz/Summa-teologicka-IIcast-2dil.html>.

Na středověké myšlenky o spravedlivé válce navázali myslitelé novověku, zejména Francisco de Vitoria, Bartolomé de Las Casas a Hugo Grotius. Zatímco se středověké úvahy vztahovaly k vojenským konfliktům mezi křesťanskými národy, v období evropské kolonizace byly myšlenky spravedlivé války aplikovány také na nekřesťanské státy. Obsazování Nového světa a znepokojení nad průběhem kolonizace podnítily diskuzi o lidských právech, jejímiž nejvýznamnějšími aktéry byli dominikáni Francisco de Vitoria a Bartolomé de Las Casas. Francisco de Vitoria, zakladatel tzv. Salamanské školy, působil jako profesor teologie. V rámci univerzitní činnosti pořádal veřejné přednášky, které byly určeny širší veřejnosti, a v nichž se zabýval aktuálními tématy doby. Zvláštní pozornost věnoval otázce legitimacy kolonizace Západní Indie ze strany španělských conquistadorů. Vitoria se s řadou odůvodnění kolonizačních praktik neztotožňoval, odmítal dobývání tzv. Nového světa na základě „barbarství indiánů“ vzhledem k jejich „nedokonalému lidství“.¹⁵ „Je však zřejmé, že divoši (barbaři) mají ve svých záležitostech určitý řád: Utvářejí národy, znají instituci manželství, mají soudce, pány, zákony, řemeslníky, půjčovatele peněz, to vše přepokládá použití zdravého rozumu.“¹⁶

Francisco de Vitoria dále usiloval o vytvoření morální filozofie slučitelné s teorií přirozeného práva. Podle Vitorii může být použití síly ospravedlněno výlučně na základě přirozeného práva a práva národů, nikoliv z náboženských či jiných ideologických důvodů.¹⁷

Další významnou postavou zabývající se etikou kolonizace je Bartolomé de Las Casas. Zatímco se Vitoria zabýval především otázkou legitimacy obsazování území Západní Indie Španěly, Bartolomé de Las Casas věnoval pozornost zejména způsobu kolonizace a k čemu dochází během ní.¹⁸ Las Casas byl očitým svědkem bezpráví páchaného na původních obyvatelích při obsazování Ameriky a v centru jeho zájmu stálo dodržování práv indiánů. „...ihned při příchodu totiž je nutli slíbiti králi Španělska

¹⁵ Štica, Petr. 2013. Úsvit lidských práv: *Počátky debaty o lidských právech ve španělské pozdní scholastice*. THEOLOGICA – roč. 3, č. 2. Dostupné na: https://karolinum.cz/data/clanek/2626/3106Theologica2_2013_81az96.pdf.

¹⁶ Hilpert, Konrad. 1991. *Menschenrechte und Theologie*. Düsseldorf: Patmos Verlag, 105.

¹⁷ Holá, Ivona. 2011. *Preemptivní sebeobrana státu v podmínkách asymetrických hrozeb (Díl II.)*. Dostupné na: <https://www.rodon.cz/clanky/Studie-a-komentare/preemptivni-sebeobrana-statu-v-podminkach-asymetrickych-hrozeb-dil-ii—292>.

¹⁸ Štica, Petr. 2013. Úsvit lidských práv: *Počátky debaty o lidských právech ve španělské pozdní scholastice*. THEOLOGICA – roč. 3, č. 2. Dostupné na: https://karolinum.cz/data/clanek/2626/3106Theologica2_2013_81az96.pdf.

*poslušnost a složití přísahu věrnosti, a neučiní-li tak, smrtí a otroctvím jim hrozili.*¹⁹ Krutosti, kterých se kolonizátoři dopouštějí na původním obyvatelstvu, Las Casas popsal ve svých spisech, které předal Karlu V. Císař na základě těchto intervencí svolal v roce 1542 mimořádnou komisi pro otázky Západní Indie, jejímž výsledkem byly tzv. Nové zákony. Zákony požadovaly bezvýjimečný zákaz otroctví v koloniích, zákaz zřizovat nové encomiendy²⁰, a pokud bude s domorodci nelidsky zacházeno, případnou příslušné encomiendy královské koruně. Zákony se však setkaly s odmítavými reakcemi a byly roku 1545 zrušeny. I přes tento neúspěch dokládají tyto zákony určitou snahu o ochranu lidských práv a Las Casas byl jedním z prvních myslitelů, který na konkrétních příkladech nespravedlnosti předkládal a odůvodňoval osobní práva na svobodu. Období pozdní španělské scholastiky tak přineslo nová témata a argumentace, které ovlivnily vývoj evropské filozofie práva a státu v dalších staletích.²¹

Za otce moderního mezinárodního práva je považován holandský právník Hugo Grotius. Ve svém díle *Tři knihy o právu válečném a mírovém* z roku 1625 zdůraznil, že spravedlivé války musejí být z principu obranné. Kritérium spravedlivé příčiny vnímal jako princip práva na sebeobranu, napravení pořádku věcí a potrestání zla.²² Stejně jako u předchůdců Grotia je chápání války jako obranné hlavním argumentem pro její spravedlivost.²³

Osvícenství, jakožto nový způsob myšlení založený na odmítnutí nadpřirozena a přijmutí vědeckého způsobu zkoumání světa, přineslo nástup absolutistického pojetí moci i politický realismus. Teorie přirozeného práva byla úzce spjata s představou společenské smlouvy a práva na odpor. Mezi nejvýznamnější teoretiky společenské smlouvy patří Thomas Hobbes, John Locke a Jean Jacques Rousseau. Podle Hobbese jsou války mezi státními suverény nevyhnutelné a jediným rozumným kritériem je prospěch dotyčného aktéra. Z pohledu teorie spravedlivé války koncept absolutistických států

¹⁹ Las Casas, Bartolomé de. 1954. *O Zemi Indijských pustošení a vylidňování zpráva nejstručnější*. Přeložil František Gel. Praha: Nakladatelství lidová demokracie, 52.

²⁰ Systém přidělování půdy kolonistům i s Indiány, kteří ji osidlovaly.

²¹ Štica, Petr. 2013. Úsvit lidských práv: *Počátky debaty o lidských právech ve španělské pozdní scholastice*. THEOLOGICA – roč. 3, č. 2. Dostupné na: https://karolinum.cz/data/clanek/2626/3106Theologica2_2013_81az96.pdf

²² Holá, Ivona. 2011. *Preemptivní sebeobrana státu v podmínkách asymetrických hrozeb (Díl II.)*. Dostupné na: <https://www.rodon.cz/clanky/Studie-a-komentare/preemptivni-sebeobrana-statu-v-podminkach-asymetrickych-hrozeb-dil-ii—292>.

²³ Hutečka, Jiří. 2007. *Kořeny teorie spravedlivé války: od Platóna ke Grotiovi*. In: *Theatrum historiae*: sborník prací Katedry historických věd Fakulty filozofické Univerzity Pardubice. 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice. Dostupné na: <http://hdl.handle.net/10195/3506>.

znamenal krok zpět v možnosti eticky ovlivnit posuzování válečných konfliktů a tím i dění v Evropě. Liberalistické pojetí, reprezentované Johnem Lockem, kladlo důraz na podporu svobody jednotlivce i společnosti pomocí garance lidských práv a svobod.²⁴

1.2 Mezinárodní spravedlnost ve 20. století

Po skončení 1. světové války byla v roce 1919 v rámci Versailleské smlouvy ustavená Společnost národů²⁵ na podporu mezinárodní spolupráce a dosažení míru a bezpečnosti. V rámci Versailleské smlouvy vznikla i Mezinárodní organizace práce jako přidružená organizace Společnosti národů. Společnost národů ukončila činnost poté, co se jí nepodařilo zabránit vypuknutí druhé světové války.²⁶ Po 2. světové válce byl na zachování míru a na respekt k lidským právům kladen důraz více než po skončení první. V období těsně po válce došlo k prolomení doktríny absolutní státní suverenity.²⁷ V roce 1945 se v San Francisku sešli zástupci 50 zemí na Konferenci Spojených národů o mezinárodním uspořádání a vypracovali Chartu OSN. Chartu podepsalo 26. června 1945 celkem 50 zemí.²⁸ OSN definovala širokou škálu mezinárodně přijímaných práv, včetně práv ekonomických, sociálních a kulturních, občanských a politických, a zároveň vytvořila mechanismy zajišťující ochranu těchto práv a podporující vlády při jejich naplňování (např. Všeobecná deklarace lidských práv, Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia, Úmluva o právním postavení uprchlíků). Jedním z hlavních orgánů OSN je Rada bezpečnosti. Jejím hlavním úkolem je udržování mezinárodního míru a bezpečnosti.

Zatímco tradiční teorie chápaly válku jako výsadu suverénních států, genocidy v Kambodži (1975) nebo ve Rwandě (1994) ukázaly, že otázky bezpečnosti nejsou limitovány na vztahy mezi státy a že jejich subjekty jsou jednotlivci jako primární oběti

²⁴ Zikmund Michal. 2014. *Úvod do dějin lidských práv*. Dostupné na: PSS-Úvod-do-dějin-lidských-práv-HRC.pdf (amo.cz), 10.

²⁵ Nálevka, Vladimír. 2000. *Světová politika ve 20. století (I)*. Praha: Nakladatelství Aleš Skřivan ml., 12. „Myšlenka ustavení Společnosti národů se zrodila z vlny pacifismu, která zasáhla západní Evropu a Spojené státy na sklonku světové války. Měla své stoupence v řadě zemí, první ji však konkrétně definoval Woodrow Wilson. Ve svých čtrnácti bodech o válečných cílech USA z 8. ledna 1918 doporučoval mj. i vytvoření Společnosti národů jako nástroje kolektivní bezpečnosti a mezinárodní arbitráže.“

²⁶ United nations. *Information centre Prague*. Dostupné na: <https://www.osn.cz/osn/historie/>.

²⁷ Zikmund Michal. 2014. *Úvod do dějin lidských práv*. Dostupné na: PSS-Úvod-do-dějin-lidských-práv-HRC.pdf (amo.cz), 20.

²⁸ United nations. *Information centre Prague*. Dostupné na: <https://www.osn.cz/osn/historie/>.

genocid, válečných zločinů a zločinů proti lidskosti. V návaznosti na válku v Kosovu, kdy vedly síly NATO vojenskou intervenci bez souhlasu OSN, aby zastavily násilnou kampaň proti kosovským Albáncům, poukázali na důležitost tradice spravedlivé války pro vymezení legitimního použití vojenské síly autoři dokumentu sponzorovaného kanadskou vládou s názvem Odpovědnost za ochranu *Responsibility to Protect*, stejně jako autoři Zprávy Panelu eminentních osobností OSN k hrozbám, výzvám a změně z prosince 2004 v návaznosti na vojenskou operaci v Iráku. Podle této zprávy by Rada bezpečnosti OSN měla při rozhodování o autorizaci či ospravedlnění použití síly zvážit alespoň pět základních kritérií: závažnost hrozby, správný úmysl, ultima ratio (zda byly vyčerpány poslední nevojenské možnosti na obranu před hrozbou), přiměřené výsledky, vyváženost důsledků (zda existuje reálná šance, že vojenská akce bude úspěšná a její důsledky nebudou horší než důsledky nečinnosti). Zpráva zároveň doporučuje, aby i jednotlivé státy vzaly tato kritéria při nutné sebeobraně v úvahu.²⁹

Ze současných autorů, kteří obnovili filozofickou diskuzi o etice válečného konfliktu, bude práce zaměřena na Michaela Walzera a Johna Rawlse. Výběr autorů úzce souvisí s tématem a cílem této práce, jelikož Walzer věnoval své stěžejní dílo spravedlivým a nespravedlivým válkám, včetně uvedení konkrétních příkladů. Rawls rozšířil svou liberální teorii spravedlnosti do mezinárodního prostředí a tématu spravedlivé války věnuje také nemalou pozornost. V kontextu válečných událostí 20. století, zejména války ve Vietnamu, Walzer sepsal jednu z nejzásadnějších prací současnosti na téma spravedlivé války *Just and Unjust Wars*. Walzer se ve svých úvahách o nezbytnosti spravedlivé příčiny války odvolává na tomistickou (křesťanskou) tradici. Principy jus ad bellum a jus in bello jsou podle Walzera na sobě nezávislé, jedno není vázáno na druhé. Jinými slovy se dá říci, že voják nespravedlivé strany (té, která nemá právo na válku), má stále určitá práva ve válce (nemůže být za své válečné nasazení trestán v případě zajetí). Tímto Walzer definuje zásadu morální rovnosti vojáků (moral equality of soldiers).³⁰ Na tomto příkladu lze spatřovat shodu s Augustinovým tvrzením, i když se král svým válečným příkazem dopouští nepravosti, poslušný voják

²⁹ Holá, Ivona. 2011. *Preemptivní sebeobrana státu v podmínkách asymetrických hrozeb (Díl II.)*. Dostupné na: <https://www.rodon.cz/clanky/Studie-a-komentare/preemptivni-sebeobrana-statu-v-podminkach-asymetrickych-hrozeb-dil-ii—292>.

³⁰ Walzer, Michael. 2004. *Arguing about War*. New Haven: Yale University Press, 34-41.

je nevinný...“*„může to být nespravedlivý příkaz ze strany krále, zatímco voják je nevinný, protože díky jeho postavení je poslušnost povinností“*.³¹ Walzerovy další politicko-filozofické postoje budou zmíněny u konkrétních teoretických kritérií spravedlivé války v dalších kapitolách.

Dalším autorem, pro kterého je hlavním tématem spravedlnost a její principy, je John Rawls. Rawls ve svém díle *Teorie spravedlnosti (A Theory of Justice)* navázal na tradici společenské smlouvy. Zatímco se Rawls ve své první knize *Teorie spravedlnosti* zaměřuje na sociálně-liberální pojetí spravedlnosti v rámci národního státu, v knize *Právo národů (The Law of Peoples)* svou koncepci spravedlnosti převedl do nadnárodního rámce svým pojetím mezinárodního uspořádání. Jelikož Rawls s některými pojmy jako „spravedlnost“ a „férovost“ obsažených v jeho prvním díle pracuje i v mezinárodním prostředí, bude čtenáři pro lepší orientaci v dané problematice velmi stručně přiblíženo rovněž dílo *Teorie spravedlnosti*. Stěžejní pro tuto práci je pak část s názvem „Neideální teorie“ (z knihy *Právo národů*) zabývající se pravidly spravedlivé války.

Rawlsovo pojetí spravedlnosti vychází z myšlenek sociálního liberalismu a je pojetím spravedlnosti jakožto férovosti (slušnosti). Jedná se o verzi společenské smlouvy, v níž si občané volí férové principy společenského uspořádání a tím strukturu budoucí společnosti.³² Pojetí spravedlnosti vychází z úvahy, že každý občan v tzv. původní situaci vystupuje jako racionálně uvažující, rovnoprávný a svobodný jedinec, který sleduje své vlastní zájmy a hypoteticky uzavírá s ostatními lidmi společenskou smlouvu. Uzavření této smlouvy se odehrává za tzv. závojem nevědomosti, kdy lidé neznají svou individuální situaci, a tudíž nezávisle na svých zájmech rozhodují o pravidlech společnosti pouze na základě obecných hledisek.³³ Podle Rawlse by se lidé rozhodli především pro princip základní politické a občanské svobody a pro principy, které by eliminovaly sociální a ekonomické nerovnosti mezi lidmi. Tento druhý princip zároveň vyžaduje rovné příležitosti ohledně přístupu k úřadům, politickým pozicím atd.³⁴

³¹ Aurelius, Augustinus. 1994. *Augustinus Contra Faustum Manichaeum*. In Pfilip Shaff, ed. Dostupné na: https://www.documentacatholicaomnia.eu/03d/0354-0430,_Augustinus,_Contra_Faustum_Manichaeum_%5bSchaff%5d,_EN.pdf., 415.

³² Rawls, John. 1995. *Teorie spravedlnosti*. Praha: Victoria Publishing, 21.

³³ Tamtéž, 92.

³⁴ Tamtéž, 95.

Pojmem „Právo národů“ Rawls popisuje určitou politickou koncepci spravedlnosti a práva vztahující se na principy a normy mezinárodního práva a jeho praxe. Pojmem „Společnost národů“ označuje všechny národy, jejichž jednání mezi sebou se řídí pravidly „Práva národů“.³⁵ Rawls pracuje se třemi základními druhy společnosti, a to o rozumných liberálních demokratických národech západního typu, o slušných neliberálních národech, přičemž oba tyto druhy národů považuje za dobře uspořádané společnosti. Třetím typem jsou národy, které dobře uspořádané nejsou. Od jednotlivých národů je vyžadováno striktnější dodržování lidských práv a respektování odlišnosti dobře uspořádaných národů. Tím jsou dány možnosti mírového soužití dobře uspořádaných společností. Doplňujícím prvkem soužití dobře uspořádaných společností je vztah těchto společností sdružených pod Zákonem národů ke společností, jež dobře uspořádané nejsou a které jsou zdrojem mezinárodní nestability.

1.3 Spravedlivá válka

Pojem válka představuje jedno z hlavních témat etických diskuzí všech dob. Různorodé postoje a morální úvahy o tom, zda vést válku, jsou známé jako teorie spravedlivé války. Nutnost zavedení určitých kritérií spravedlivé války umocňuje fakt, že řada myslitelů středověku i novověku kritizovala určité vojenské zásahy jako nelegitimní. Walzer ve své knize *Arguing about War* uvádí konkrétní příklad, kdy kolem roku 1520 zástupci univerzity v Salamance kritizovali španělské dobytí Střední Ameriky jako porušení přirozeného práva a označili je jako nespravedlivou válku.³⁶ Ke správnému pochopení podstaty spravedlivé války potřebujeme znát několik kritérií, která nám pomohou určit, zda se o spravedlivou válku jedná nebo nejedná.

1.3.1 Právo na válku

Prvním zmíněným kritériem je právo na válku (*jus ad bellum*). Podle Walzera je útočná válka morálně neakceptovatelná. Uvedl však tři případy, kdy stát neplní své funkce, a tudíž je intervence do jeho vnitřních záležitostí ospravedlnitelná. První případ tvoří boje za národní osvobození, kdy jeden státní celek zahrnuje vícero politických komunit a některá z těchto komunit vojensky usiluje o odtržení. Druhý případ nastává,

³⁵ Rawls, John. 2009. *Právo národů*. Praha: Filosofia, 13.

³⁶ Walzer, Michael. 2004. *Arguing about War*. New Haven: Yale University Press, 4.

pokud cizí vojsko zasáhne v občanské válce a podpoří tím jednu ze stran (tzv. kontra-intervence). Třetím případem je pak pomoc při porušování lidských práv neboli humanitární intervence.³⁷ Walzer ospravedlňuje narušení státní suverenity prostřednictvím humanitární intervence tím, že proti zotročování či masakru politických oponentů, národnostních menšin nebo různému náboženskému vyznání nemusí existovat žádná jiná pomoc než pomoc zvenčí.³⁸ Walzer demonstrovuje na dvou konkrétních příkladech intervence (USA na Kubě – 1898 a Indie v Bangladéši – 1971), že humanitární intervence zahrnuje vojenské akce výhradně ve jménu utlačovaného obyvatelstva. Hlavním cílem je jeho záchrana před porušováním lidských práv.³⁹ Humanitární intervence je oprávněná, pokud reaguje na činy, které „šokují morální svědomí lidstva... *Humanitární intervence patří nikoliv do říše práva, ale morální volby, kterou národy i jednotlivci musí někdy dělat*“.⁴⁰

Rawls tvrdí, že žádný stát nemá právo válčit kvůli sledování svých racionálních zájmů, na rozdíl od svých zájmů rozumných. Racionalita a rozumnost jsou komplementární ideje, kde každá z nich plní svoji roli zatupující jednu ze dvou morálních mohutností. Racionalita souvisí s kapacitou tvořit, následovat a zvažovat prostředky pro dosažení vlastního dobra. Rozumnost se vztahuje k chování člověka ve společnosti a je spojena se smyslem pro spravedlnost.⁴¹ To znamená, že každá společnost (nejen dobře upořádané národy), která se řídí rozumně spravedlivým Právem národů, má právo vést válku na svou sebeobranu. Společnost nemůže občany nutit bojovat za ekonomický blahobyt, získání přírodních surovin a už vůbec ne za moc a impérium. Pak už by tato společnost nedodržovala Právo národů.⁴² Připouští zásah do svobody občanů v důsledku povolávacího rozkazu pouze tehdy, jedná-li se o nutný prostředek obrany demokratických institucí a mnoha náboženských tradic či způsobů života občanské společnosti.⁴³ Podle Rawlse národy nedisponují suverenitou, jakou měly v klasickém vestfálském uspořádání mezinárodních vztahů. Odkazuje na dvě změny v chápání suverenity po roce 1945 a omezení práva na vedení války na sebeobranu a akce posvěcené

³⁷ Tamtéž, 90.

³⁸ Tamtéž, 101.

³⁹ Tamtéž, 102-107.

⁴⁰ Tamtéž, 106-107.

⁴¹ Myšička, Stanislav. 2014. *John Rawls a teorie mezinárodní spravedlnosti*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 83.

⁴² Rawls, John. 2009. *Právo národů*. Praha: Filosofia, 139.

⁴³ Tamtéž, 140.

Radou bezpečnosti OSN.⁴⁴ Rawls se také zabývá otázkou, jak donutit všechny národy, aby neporušovaly lidská práva, což je hlavním tématem humanitární intervence. Navrhuje prostřednictvím dobře uspořádaných národů zřídit nové instituce, které by hrály roli konfederativního střediska pro jejich politiku vůči nedobře uspořádaným národům.⁴⁵

Teoretici spravedlivé války se v podstatě shodnou na šesti základních principech, kterými musí dostat každé morálně ospravedlnitelné použití vojenské síly. Každý z autorů však pochopitelně nabízí odlišnou představu o jejich vzájemném vztahu, ale i o jejich zdůvodnění a konkrétním obsahu. Obecně však platí tyto principy:

Spravedlivý (oprávněný) důvod – když je použití vojenské síly objektivní důvod, který lze ospravedlnit.

Legitimní autorita – když je vojenská síla používána na základě příkazu nějaké autority, která k tomu má oprávnění.

Správný záměr – když tato legitimní autorita používá vojenskou sílu výlučně v zájmu uskutečnění onoho oprávněného důvodu.

Poslední možnost – když je použití vojenské síly skutečně „poslední možností“ (například po neúspěšných diplomatických či politických vyjednáváních).

Princip proporcionality – když je vojenská síla používána na základě principu proporcionality.

Pravděpodobná naděje na úspěch – když má toto proporcionalní použití vojenské síly kvůli objektivně spravedlivému důvodu vysoce pravděpodobnou naději na úspěch.⁴⁶

1.3.2 Právo ve válce

Způsob použití vojenské síly ve spravedlivé i nespravedlivé válce musí být omezen striktními principy, jež jsou formulovány v jus in bello. Základem pro jus in bello je představa o univerzální rovnosti nepřátelských vojáků v boji a o univerzální rovnosti „nevinných“ civilistů, kteří nesmějí být cílevědomě napadáni, či dokonce zabíjeni – bez ohledu na to, zda jsou členy států, jejichž vojáci spolu bojují ve válce.⁴⁷ Práva a povinnosti vojáků jsou zčásti záležitostí konvencí, jež se proměňují na základě jejich uznání a dodržování v průběhu války, a která byla současně postupně specifikována

⁴⁴ Myšička, Stanislav. 2014. *John Rawls a teorie mezinárodní spravedlnosti*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 176.

⁴⁵ Tamtéž, 142.

⁴⁶ Velek, Josef. 2014. *Kapitoly z teorie spravedlivé války*. Praha: FILOSOFIA, 45.

⁴⁷ Tamtéž, 22.

v mezistátních smlouvách a dohodách, jejichž výsledky jsou modifikovány v mezinárodním humanitárním právu.⁴⁸

Také Orend rozlišuje externí a interní jus in bello. Externí se týká pravidel, která by měl stát dodržovat ohledně nepřítele a jeho ozbrojených sil. Interní se týká pravidel, kterými se musí stát řídit v souvislosti se svými vlastními lidmi, když bojuje proti vnějšímu nepříteli. Existuje několik pravidel externího jus in bello:

Dodržování všech mezinárodních zákonů o zákazu zbraní – mnoho smluv zakazuje zejména chemické a biologické zbraně. Jaderné zbraně nejsou tak jasně zakázány, ale k těmto zbraním se váže obrovské tabu a jakékoli jejich použití by nebylo mezinárodním společenstvím akceptovatelné.

Diskriminace a imunita proti bojovníkům – vojáci musí rozlišovat mezi civilním obyvatelstvem, které je morálně imunní proti přímému a úmyslnému útoku, a legitimními vojenskými, politickými a průmyslovými cíli.

Proporcionalita – vojáci mohou použít sílu pouze úměrnou cíli, který hledají. Musí omezit své síly na takové množství, které je přiměřené k dosažení jejich cíle. Například zbraně hromadného ničení jsou obvykle považovány za nepřiměřené legitimním vojenským cílům.

Benevolentní karanténa pro válečné zajatce – benevolentní karanténa pro zajatce mimo bojové zóny (žádné mučení, znásilňování, lékařské experimenty atd.)

Žádné „zlé“ zbraně a metody – vojáci nesmí používat zbraně nebo metody, které jsou „samy o sobě zlé“. Patří mezi ně například masové znásilňovací kampaně, genocida nebo etnické čistky, používání jedu nebo zrady (jako maskování vojáků, aby vypadali jako Červený kříž), nucení zajatých vojáků k boji proti jejich straně.

Žádné odvety – existují silné morální i praktické důvody domnívat se, že odvetná opatření nefungují, ale místo toho slouží k eskalaci zabíjení a ničivých účinků války.⁴⁹

Walzer tvrdí, že při stanovení těchto principů nám domácí analogie nepomůže, jelikož válka jako aktivita nemá v uspořádané civilní společnosti žádný ekvivalent.⁵⁰ Podle pravidel spravedlivé války musíme účastníky agrese chápat odlišně. Za tento zločin

⁴⁸ Tamtéž, 187.

⁴⁹ Orend, Brian. 2005. *War*. Stanford Encyclopedia of Philosophy. Dostupné na: <https://web.cs.ucdavis.edu/~rogaway/classes/188/materials/war.pdf>.

⁵⁰ Walzer, Michael. 2019. *Spravedlivé a nespravedlivé války. Morální argumentace s historickými příběhy*. Přeložila Jana Odehnalová. Praha: Academia, 225.

jsou odpovědní pouze političtí vůdci státu, kteří rozhodli o válce, nikoliv vojáci, kteří ji provádějí. „*Nepřátelský voják, i když je jeho válka možná zločinná, je sám nevinný*“.⁵¹

Rawls stanovuje šest principů *jus in bello*:

- 1) Cílem spravedlivé války je spravedlivý a trvalý mír mezi národy, zvláště se stávajícím národním nepřítelem.
- 2) Dobře uspořádané národy spolu nevedou válku; vedou ji jen proti nedobře uspořádaným národům, jejichž expanzionistické cíle ohrožují bezpečnost a svobodné instituce dobře uspořádaných zřízení a zapříčiňují vznik války.
- 3) Dobře uspořádané národy musejí při vedení války dobře rozlišovat tři skupiny: vůdce a představitele státu stojícího mimo zákon, jeho vojáky a jeho civilní obyvatelstvo.
- 4) Dobře uspořádané národy musejí dodržovat, nakolik to situace umožňuje, lidská práva členů druhé strany, a to jak civilistů, tak vojáků (dodržování mezinárodního humanitárního práva).
- 5) Dobře uspořádané národy svým jednáním a prohlášeními, je-li proveditelné, dávají už během války najevo, o jaký druh míru a o jaký druh vztahů usilují.
- 6) Válečné plány, strategie a vedení bitev nesmí překročit pomyslnou vytyčenou hranici výše zmíněných principů. Výjimkou je pouze situace nejvyššího ohrožení.⁵² Tato výjimka umožňuje zrušit za určitých zvláštních okolností striktní platnost statusu civilistů, který za normálních okolností vylučuje, aby byli civilisté za války přímo napadeni. Zde však Rawls doporučuje postupovat velmi opatrně.⁵³

Otázka je, zda lze cílevědomé ohrožování, či dokonce vraždění nevinných civilistů ve výjimečném případě skutečně ospravedlnit a zda by se měl koncept nejvyššího ohrožení stát součástí standardního pojetí spravedlivé války. Existují k této problematice tři základní postoje:

- 1) Většina autorů koncept nejvyššího ohrožení odmítá s tím, že by neměl být součástí standardního pojetí spravedlivé války. Tvrdí, že imunita nevinných civilistů tvoří základní kámen jakékoliv standardní teorie spravedlivé války a mezinárodního práva.

⁵¹ Walzer, Michael. 2019. *Spravedlivé a nespravedlivé války. Morální argumentace s historickými příběhy*. Přeložila Jana Odehnalová. Praha: Academia, 225.

⁵² Rawls, John. 2009. *Právo národů*. Praha: Filosofia, 144-147.

⁵³ Tamtéž, 149.

Dále argumentují, že popis stavu nejvyššího ohrožení je tak nepřesný, že se nakonec všechny válečné strany mohou na tuto výjimku odvolávat.

2) Několik autorů zastává názor, že vraždění nevinných civilistů lze za zcela výjimečného a mimořádného stavu ospravedlnit. Tento stav je však nutné přesně definovat jakožto stav „nejvyššího morálního ohrožení“, který se týká bezprostřední hrozby genocidy či vyhánění nějakého národa, který čelí již probíhající agresi.

3) Poslední stanovisko vychází z toho, že v případě skutečné aktuální hrozby nějaké morální katastrofy je dovoleno v zájmu své vlastní sebeobrany ohrozit životy nevinných cizích civilistů. Političtí vůdci se pak dostávají do morálně slepé uličky. Na jedné straně vražděním cizích nevinných osob poruší morální pravidla. Na straně druhé, pokud nic neudělají, neochrání vlastní společnost před vražděním. Z tohoto hlediska politický vůdce ohroženého národa musí udělat vše potřebné pro jeho přežití a musí se řídit pravidly racionální volby.⁵⁴

1.3.3 Právo po válce

Úspěšný přechod od ozbrojeného konfliktu k míru vyvolává morální, právní i praktické problémy napříč všemi obory. Proto má pravidlo *jus post bellum* své systémové zakotvení v teorii spravedlivé války. Mezinárodní instituce a mezinárodní právo mají také tendenci tyto principy ustanovit, zejména respektovat u poražených národů jejich autonomii a suverenitu.

Jeden z prvních pokusů jasně definovat principy *jus post bellum* nabídl Michael Shuck v článku z roku 1994 v časopise *Christian Century*. Shuck navrhl tři principy: pokání, čestné odevzdání a znovuzřízení. Orend popisuje sedm základních principů, jejichž porušení by bylo v rozporu s pravidly spravedlivé války:

Proporcionalita a publicita – mírové urovnání by mělo být měřeno a rozumné, stejně jako veřejně prohlášeno.

Ospravedlnění práv – dohoda by měla zajistit ta základní práva, jejichž porušení vyvolalo oprávněnou válku. Mezi příslušná práva patří lidská práva na život a svobodu a práva společenství na území a svrchovanost.

⁵⁴ Velek, Josef. 2014. *Kapitoly z teorie spravedlivé války*. Praha: FILOSOFIA, 274-277.

Diskriminace – je třeba rozlišovat mezi vůdci, vojáky a civilisty v zemi, s níž jednáme. Civilisté mají právo na přiměřenou imunitu před represivními poválečnými opatřeními.

Odškodnění – finanční restituce mohou být nařízeny, s výhradou proporcionality a diskriminace.

Trest – vojáci a političtí vůdci ze všech stran by měli čelit spravedlivým a veřejným mezinárodním procesům za válečné zločiny.

Rehabilitace – reforma zchátralých institucí.

Louis V. Iasiello přispěl do této diskuze například ještě pravidlem *Respekt k životnímu prostředí* – všechny strany v konfliktu by měly převzít odpovědnost za ochranu životního prostředí ve válce a měly by nést odpovědnost za zacházení s prostředím během nepřátelských akcí a za následnou obnovu prostředí po ukončení bojů.⁵⁵ Larry May definuje také šest základních principů *jus post bellum*: obnova, odplata, usmíření, restituce, odškodnění a proporcionalita. Zamýšlí se však, co vlastně znamená „poválečné“ období. Uvádí konkrétní příklad druhé války v Zálivu, která začala v březnu 2003. V květnu 2003 vyhlásil americký prezident George W. Bush vítězství. Tou dobou bylo zabito jen několik set amerických vojáků. V srpnu 2010 vyhlásil prezident Barack Obama ukončení bojových operací, kdy od Bushova „vítězství“ zemřelo dalších téměř 3 000 amerických vojáků. A ještě na konci roku 2010 bylo v Iráku téměř 50 000 amerických vojáků. Je tedy nsnadné určit, kdy dochází k budování míru. Obvykle je to potom, kdy nepřátelství ustalo a došlo k nějakému příměří nebo mírové smlouvě. May však poukazuje na to, že budou války, kdy nebude formální mírová smlouva, a přesto konec války nastane. V jiných případech zas nikdy nenastane budování míru.⁵⁶

Walzer v kapitole o konci válek uvádí, že „cílem ve válce je lepší stav míru“, přičemž „lepší“ znamená bezpečnější než *status quo ante bellum*, méně zranitelný vůči územní expanzi, bezpečnější pro obyčejné občany a pro jejich domácí sebeurčení.⁵⁷ Jinak Walzer spíše naznačuje rozptýlené odkazy na jeho vlastní *jus post bellum*. Například jeho

⁵⁵ Carter, Joe. 2017. *A brief introduction to the just war tradition: Jus post bellum*. Dostupné na: <https://erlc.com/resource-library/articles/a-brief-introduction-to-the-just-war-tradition-jus-post-bellum/>.

⁵⁶ May, Larry. 2013. *Jus Post Bellum Proportionality and the Fog of War*. Dostupné na: <http://www.ejil.org/pdfs/24/1/2384.pdf>.

⁵⁷ Walzer, Michael. 2019. *Spravedlivé a nespravedlivé války. Morální argumentace s historickými příběhy*. Přeložila Jana Odehnalová. Praha: Academia, 218.

diskuze na téma proporcionality vychází z potřeby vyvážit náklady pokračujícího boje hodnotou potrestání agresorů.⁵⁸

Rawls ve své knize *Právo národů* výslovně nepředstavuje pojem *jus post bellum*, ale jeho poznámky naznačují, že je princip *jus post bellum* nutnou součástí pravidel spravedlivé války. Tvrdí, že liberální nebo dobře uspořádané národy a jejich vůdci mají povinnost brát v úvahu dopady války a jejich chování během války v tomto bude hrát důležitou roli. „*Způsob, jakým je válka vedena a kroky podniknuté k jejímu ukončení, se stávají součástí historické paměti společnosti a mohly by případně připravit půdu pro příští válku. Povinnosti vedení státu je vždy nahlížet věci z této širší perspektivy*“.⁵⁹ Další podmínky *jus post bellum* Rawls naznačuje také při vymezení role státníka. Ten musí zajistit, aby prohlášení jménem národa dávala jednoznačně najevo, že po obnovení míru bude nepřátelské společnosti zaručeno vlastní autonomní a dobře uspořádané zřízení (po nějakou dobu ale může být omezena svoboda poražené společnosti v rámci zahraniční politiky). V neposlední řadě se Rawls dotýká zacházení s občany nepřátelského státu. „*Občané nepřátelské společnosti nesmějí být po kapitulaci ztročeni, a jakmile nastane správný čas, nesmí jim být odpírány jejich plné svobody*“.⁶⁰

Cílem teoretické části práce bylo přiblížit čtenáři historický vývoj teorie spravedlivé války s důrazem na autory, kteří se podíleli na jejím uceleném formování. Myšlenky Michaela Walzera byly zmíněny zejména pro jeho charakteristické propojení středověkých myslitelů s moderní politickou filozofií. Doplnujícím prvkem jsou postoje Johna Rawlse, jehož originálně pojaté vztahy společností sdružených ve Společnosti národů vůči těm, jež dobře uspořádané nejsou a které představují zdroj mezinárodní nestability, jsou pro zvolené téma bakalářské práce relevantní. Pro naplnění stanovených cílů v praktické části práce bude stěžejní dokument *Responsibility to Protect*, který v podstatě z tradičních myšlenek teorie spravedlivé války vychází a byl poprvé aplikován v praxi právě v případě vojenské intervence do Libye v roce 2011.

⁵⁸ Tamtéž, 215.

⁵⁹ Rawls, John. 2009. *Právo národů*. Praha: Filosofia. 147.

⁶⁰ Tamtéž, 149.

2 Praktická část

2.1 Libye

V letošním roce si svět připomíná deset let od vojenské intervence mezinárodních vojenských sil do Libye. V Libyi, stejně jako v ostatních arabských zemích, probíhaly od konce roku 2010 protesty, známé jako arabské jaro. Ty vyvrcholily v únoru 2011 povstáním namířeným proti diktátorskému režimu Muammara Kaddáfího. Dne 17. března Rada bezpečnosti OSN schválila rezoluci číslo 1973, zavedla bezletovou zónu nad Libyí a povolila členským zemím užití nezbytných opatření k ochraně civilního obyvatelstva.⁶¹ Dne 19. března 2011 vstoupila bojová letadla Francie do vzdušného prostoru Libye, konkrétně do oblasti Bengházi. Později se připojily ozbrojené síly Velké Británie, Španělska, Itálie, Belgie, USA, Kanady i některých arabských zemí. Tímto státy podpořily povstalce a na Kaddáfího byl vydán mezinárodní zatykač. V průběhu srpna 2011 byla většina Libye povstalci dobyta a v říjnu byl Kaddáfí povstalci zabit. Od té doby je v zemi politický chaos a Libye v podstatě stále žije v občanské válce. Jako jeden z důvodů neustálého rozkolu země je uváděno historické dělení Libye, neboť se v této zemi nikdy nepodařilo vytvořit jednotnou národní identitu a její občané upřednostňují spíše příslušnost k tradičním kmenům než ke státu.⁶²

2.1.1 Historické dělení Libye a její vznik

Libye sestává ze tří historických oblastí, které se po staletí vyvíjely zcela samostatně. Severozápadní část země nesla název Tripolsko a sousedila s Tuniskem. Při pobřeží Středozemního moře se rozkládá úrodný pás se středomořským klimatem. Za ním se nachází pláň al-Džifára, někdy nazývaná také „malá Sahara“ obklopená pohořím Džabal Nafúsa. Východní část Libye, která sousedí s Egyptem, se nazývá Kyrenaika. Na severu se nachází úrodné zalesněné pohoří al-Džabal al-achdar. Tripolsko a Kyrenaika jsou od sebe vzdáleny pěti sty kilometry pouště, známé pod názvem Syrta. Tato přirozená bariéra oddělovala obě území a stala se jakýmsi předělem mezi arabským

⁶¹ United Nations. 2011. *Resolution 1973*. Dostupné na: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2011_03/20110927_110311-UNSCR-1973.pdf.

⁶² Charkow, Ryan. 2011. *The role of tribalism in Libya's history*. Dostupné na: <https://www.cbc.ca/news/world/the-role-of-tribalism-in-libya-s-history-1.1045638>.

Východem, do nějž patří Kyrenaika, a arabským Západem, jehož součástí je Tripolsko. Třetí historickou oblastí na jihozápadě země je Fezzán, který sousedí s Alžírskem na západě a na jihu s Nigerem a Čadem.⁶³ V roce 1911 se Libye dostala pod italskou koloniální správu (do té doby byla součástí Osmanské říše), která v roce 1934 sjednotila tři historické provincie pod názvem Libye.⁶⁴ Po druhé světové válce, po porážce Itálie, byla Libye rozdělena do tří sfér vlivu. Tripolsko zůstalo pod vlivem Itálie, Kyrenaika připadla Británii a Fezzán Francii. Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 289 ze dne 21. listopadu 1949 však doporučila, aby z těchto tří regionů vznikl nezávislý stát.⁶⁵ K tomu došlo v roce 1951, kdy tyto tři celky vyhlásily nezávislost jako Spojené království Libye. Království bylo založeno jako federace tří zemí a ústava předpokládala dvě hlavní města: v Tripolsku Tripolis a v Kyrenaice Bengházi.⁶⁶ Králem Libye se stal Idrís as-Sanúsí (Idris I.). V roce 1969 byl král Idrís I. sesazen ve vojenském puči vedeném plukovníkem Muammarem Kaddáfím.⁶⁷

2.1.2 Libye pod vládou Muammara Kaddáfího

Dne 1. září 1969 se Kaddáfí zmocnil vlády po vojenském puči, který sesadil krále Idríse. Byl jmenován vrchním velitelem ozbrojených sil a předsedou nového libyjského řídicího orgánu Revoluční velitelské rady. Kaddáfí v roce 1970 odstranil z Libye americké a britské vojenské základny, vyloučil z Libye většinu členů původních italských a židovských komunit a v roce 1973 znárodnil veškerý ropný majetek v zemi. Také zakázal alkoholické nápoje a hazardní hry v souladu se svými vlastními přísnými islámskými zásadami. Kaddáfí zahájil sérii vytrvalých, ale neúspěšných pokusů sjednotit Libyi s dalšími arabskými zeměmi. Jeho vláda se podílela na několika neúspěšných pokusech o puč v Egyptě a Súdánu a libyjské síly vytrvale zasahovaly do dlouhotrvající občanské války v sousedním Čadu. Od roku 1974 se Kaddáfí hlásil k formě islámského socialismu. To znamenalo znárodnění mnoha hospodářských odvětví. Libye byla v roce 1977 přejmenována na Velkou libyjskou arabskou lidovou socialistickou džamáhíríji. Mělo jít o nové státní zřízení, tzv. třetí cestu ke kapitalismu a socialismu. Základy této

⁶³ Gombár, Eduard. 2015. *Dějiny Libye*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 6.

⁶⁴ BBC. 2019. *Libya profile – Timeline*. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-africa-13755445>.

⁶⁵ Cavendish, Richard. 2001. *The Kingdom of Libya is Established*. Dostupné na: <https://www.historytoday.com/archive/kingdom-libya-established>.

⁶⁶ Gombár, Eduard. 2015. *Dějiny Libye*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, s. 116.

⁶⁷ BBC. 2019. *Libya profile – Timeline*. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-africa-13755445>.

nové ideologie nastínil Kaddáfí ve svém díle *Zelená kniha*. Libyjská džamáhírije představovala další autokratický režim a díky tak specifické ideologii vznikl slabý státní aparát a decentralizovaná společnost. Na sklonku Kaddáfího vlády nebyl v zemi žádný parlament, politické strany, odbory, vojenské vedení ani nevládní organizace. V roce 1991 zrušil ministerstvo obrany a spoléhal na lidové milice a polovojenské útvary.

Kaddáfí se stal známým pro své nevyzpytatelné a nepředvídatelné chování i na mezinárodní scéně. Jeho vláda financovala široké spektrum revolučních nebo teroristických skupin po celém světě, včetně Black Panthers a Nation of Islam ve Spojených státech a irské republikánské armády v Severním Irsku. Skupiny libyjských agentů zavraždily emigrantské odpůrce v zahraničí a jeho vláda byla údajně zapojena do několika krvavých teroristických incidentů v Evropě spáchaných palestinskými nebo jinými arabskými extremisty. Tyto aktivity ho přivedly do rostoucího konfliktu s americkou vládou a v dubnu 1986 americká armáda z britských leteckých základen bombardovala několik míst v Libyi.⁶⁸ Účast Libye na zničení civilního dopravního letadla v roce 1988 nad Lockerbie ve Skotsku⁶⁹ vedla k sankcím Organizace spojených národů (OSN) a USA, které dále izolovaly Kaddáfího od mezinárodního společenství. Na konci 90. let však Kaddáfí předal údajné pachatele bombového útoku mezinárodním orgánům. Sankce OSN vůči Libyi byly následně zrušeny v roce 2003 a po oznámení Kaddáfího, že Libye ukončí svůj program nekonvenčních zbraní, Spojené státy také zrušily většinu svých sankcí. Ačkoli někteří pozorovatelé zůstali kritičtí, tato opatření poskytla příležitost k rehabilitaci obrazu Kaddáfího v zahraničí a usnadnila postupný návrat jeho země ke globální komunitě. V únoru 2009 byl Kaddáfí zvolen předsedou Africké unie a později téhož roku přednesl svůj první projev před Valným shromážděním OSN. Zdlouhavý kritický projev vyvolal v mezinárodním společenství značnou míru kontroverze. Na začátku roku 2010 se Kaddáfího pokus zůstat předsedou Africké unie nad rámec obvyklého jednoročního funkčního období setkal s odporem několika dalších afrických zemí, a nakonec byl odmítnut.⁷⁰

⁶⁸ Britannica. 2021. *Muammar al-Qaddafi*. Dostupné na:

<https://www.britannica.com/biography/Muammar-al-Qaddafi>.

⁶⁹ Dne 21.12.1988 došlo v důsledku výbuchu ke zřícení amerického letadla PanAm 103 při pravidelném letu z Frankfurtu nad Mohanem přes Londýn do New Yorku na skotskou lokalitu Lockerbie. Katastrofa si vyžádala 259 obětí na životech pasažérů a posádky letadla a 11 obyvatel Lockerbie. Gombár, Eduard. 2015. *Dějiny Libye*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 147.

⁷⁰ Britannica. 2021. *Muammar al-Qaddafi*. Dostupné na:

<https://www.britannica.com/biography/Muammar-al-Qaddafi>.

2.2 Arabské jaro

Od prosince 2010 probíhaly v Tunisku protivládní demonstrace, které se začátkem roku 2011 rozšířily po arabsky mluvících zemích v severní Africe a na Středním východě a spustily vlnu protestů, povstání a nepokojů známých jako tzv. Arabské jaro. Prodémokratické protesty, které se rychle šířily díky sociálním médiím, nakonec svrhly vládu v Tunisku, Egyptě, Jemenu a Libyi.⁷¹ Země však nezaznamenaly jen úspěchy v protestním hnutí. Demonstranti vyjadřující své politické a ekonomické křivdy se často setkávali s násilnými zásahy bezpečnostních sil svých zemí.

2.2.1 Tunisko

První demonstrace se konaly ve středním Tunisku. Vlna protestů proti zhoršující se hospodářské situaci, korupci a represím ze strany režimu se zvedla především po sebeupálení Mohameda Bouazíziho, pouličního prodavače protestujícího proti zacházení místních úředníků. Po celé zemi se rychle rozšířilo protestní hnutí, v médiích známé také jako „Jasmínová revoluce“. Armáda se po masových protestech po celé zemi rozhodla vystoupit proti režimu a donutila prezidenta Zina Abidína bin Alího, vládnoucího od roku 1987, k útěku do Saúdské Arábie. V říjnu 2011 se Tunisané zúčastnili svobodných voleb, aby si vybrali členy rady pověřené vypracováním nové ústavy. Demokraticky zvolený prezident a předseda vlády nastoupil do úřadu v prosinci 2011 a nová ústava byla vyhlášena v lednu 2014.⁷²

2.2.2 Egypt

Protesty inspirované vypuzením Ben Alího v Tunisku byly rychle organizované i mezi mladými Egypťany prostřednictvím sociálních médií. Dne 25. ledna 2011 se konala první velká demonstrace v egyptské metropoli Káhiře, ke které se přidávali další Egypťané. Nakonec ulicemi Káhiry pochodovalo čtvrt milionu lidí. Po několika dnech masivních demonstrací a střetů mezi protestujícími a bezpečnostními silami nastal zlom, kdy egyptská armáda odmítla použít sílu proti demonstrantům požadujícím

⁷¹ National Geographic. 2019. *What was the Arab Spring and how did it spread?*. Dostupné na: The Arab Spring—facts and information (nationalgeographic.com).

⁷² Britannica. 2021. *Arab Spring*. Dostupné na: Arab Spring | History, Revolution, Causes, Effects, & Facts | Britannica.

odstoupení prezidenta Husního Mubáraka. Poté, co prezident ztratil podporu armády, opustil dne 11. února 2011 po téměř třiceti letech úřad a postoupil moc radě vyšších vojenských důstojníků.⁷³

2.2.3 Jemen

V Jemenu se první protesty objevily koncem ledna roku 2011. Řada nejmocnějších kmenových a vojenských vůdců v zemi se spojila s prodemokratickými demonstranty a vyzvali prezidenta Alí Abdalláha Sáliha k odstoupení. Když selhala jednání o odstoupení, loajální a opoziční bojovníci se střetli v Saná. Sálih pak opustil Jemen po zranění při bombovém útoku, ale o čtyři měsíce později se do země nečekaně vrátil, což přispělo k nejistotě a zmatku ohledně jemenské politické budoucnosti.⁷⁴ V listopadu 2011 Sálih podepsal mezinárodně zprostředkovanou dohodu požadující postupný přenos moci na viceprezidenta Abdara Rabbúa Mansúra Hadího. Ten převzal formálně prezidentský úřad poté, co byl jediným kandidátem v prezidentských volbách v únoru 2012.⁷⁵

2.3 První občanská válka v Libyi 2011

Na začátku roku 2011, uprostřed vlny zmíněných protestů v zemích na Středním východě a v severní Africe, přinesly demonstrace proti zakořeněným režimům relativně rychlé předání moci v Egyptě a Tunisku. V Libyi však vzpoura proti vládě Muammara Kaddáfího, která trvala čtyři desetiletí, vedla k občanské válce a mezinárodní vojenské intervenci.

Dne 15. února 2011 se v Bengházi konala protivládní shromáždění demonstrantů rozhněvaných zatčením právníka pro lidská práva Fethí Tarbíla. Demonstranti vyzvali Kaddáfího, aby odstoupil a propustil politické vězně.⁷⁶ Libyjské bezpečnostní síly použily proti davům vodní děla a gumové projektily, což mělo za následek řadu zranění. Aby bylo možné čelit dalším demonstracím, byla ve státní televizi vysílána provládní demonstrace organizovaná libyjskými orgány. Když demonstranti převzali

⁷³ Gombár, Eduard. 2015. *Dějiny Libye*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 164.

⁷⁴ Britannica. 2021. *Arab Spring*. Dostupné na: Arab Spring | History, Revolution, Causes, Effects, & Facts | Britannica.

⁷⁵ BBC. 2012. *Yemen's president Ali Abdullah Saleh cedes power*. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-17177720>.

⁷⁶ Gombár, Eduard. 2015. *Dějiny Libye*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 164.

kontrolu nad Běnghází a nepokoje se rozšířily do Tripolisu, libyjská vláda začala používat proti demonstrantům smrtící sílu. Bezpečnostní síly a oddíly žoldáků střílely ostrou municí do davů demonstrantů. Demonstranti byli také napadeni tanky a dělostřelectvem a ze vzduchu bojovými letouny a vrtulníky. Režim omezil komunikaci, blokoval internet a přerušil telefonní služby po celé zemi.⁷⁷ 21. února přednesl jeden z Kaddáfího synů Sajf al-Islam vzdorný projev ve státní televizi, v němž obvinil z nepokojů vnější agitátory a řekl, že další demonstrace mohou vést k občanské válce v zemi. Slíbil, že režim bude bojovat „do poslední kulky“.⁷⁸

Náhlá eskalace násilí vůči demonstrantům a dalším civilistům vyvolala mezinárodní odsouzení zahraničních představitelů a organizací pro lidská práva. S pokračujícím násilím a evakuací cizích státních příslušníků se zvýšil mezinárodní tlak na odstoupení Kaddáfího. Rada bezpečnosti OSN schválila 26. února Rezoluci č. 1970, která uložila zbrojní embargo, zákaz cestování a zmrazení majetku v souvislosti se situací v libyjské džamahíriji.⁷⁹ Rada bezpečnosti OSN rovněž postoupila tuto situaci Mezinárodnímu trestnímu soudu: „...odsuzující násilí a použití síly proti civilnímu obyvatelstvu, vyjadřující politování nad hrubým a systematickým porušováním lidských práv, včetně represí proti pokojným demonstrantům, vyjadřuje hluboké znepokojení nad smrtí civilistů a jednoznačně odmítá podněcování k nepřátelství a násilí vůči civilnímu obyvatelstvu ze strany nejvyšší úrovně libyjské vlády“.⁸⁰

Uprostřed pokračujících potyček, když povstalecké síly posilovaly své pozice mimo Tripolis, pozval Kaddáfí do města řadu západních novinářů, aby prokázal, že situace v hlavním městě zůstává pod kontrolou. V rozhovorech nadále z povstání vinil Al-Káidu a halucinogenní drogy. Začátkem března vznikla sloučením místních povstaleckých skupin, tzv. Přechodná národní rada, která prohlásila, že jejím cílem bude působit jako vojenské vedení povstání a jako zástupce libyjské opozice. Podmínky v Libyi se zhoršovaly, vlády a humanitární organizace začaly usilovat o řešení zhoršujícího se nedostatku potravin, pohonných hmot a zdravotnického materiálu po celé zemi.

⁷⁷ Britannica. 2021. *Libya Revolt of 2011*. Dostupné na: <https://www.britannica.com/event/Libya-Revolt-of-2011>.

⁷⁸ ALJAZEERA. New. 2011. *Gaddafi's son in civil war warning*. Dostupné na: <https://www.aljazeera.com/news/2011/2/21/gaddafis-son-in-civil-war-warning>.

⁷⁹ UNITED NATIONS. 2011. *S/RES/1970 (2011)*. Dostupné na: <https://www.un.org/securitycouncil/s/res/1970-%282011%29>.

⁸⁰ International criminal court. 2011. *Situation in Libya*. Dostupné na: <http://www.icc-cpi.int>.

Kaddáfího režim stále ovládal dostatek vojáků a zbraní. Mezinárodní společenství pokračovalo v diskusích o možných diplomatických a vojenských reakcích na rychle se rozvíjející konflikt. Země však usilovaly o navázání kontaktu s Přechodnou národní radou, i když jí pouze Francie udělila oficiální uznání a 10. března oznámila, že bude s radou zacházet jako s libyjskou legitimní vládou.⁸¹

Nadále pokračovalo mezinárodní odsouzení Kaddáfího režimu a na mimořádném summitu 11. března EU jednomyslně vyzvala Kaddáfího k odstoupení: „*Plukovník Kaddáfí se musí okamžitě vzdát moci. Jeho režim ztratil veškerou legitimitu a již není partnerem EU*“.⁸²

Mezinárodní společenství však zůstalo rozděleno ohledně možnosti vojenského zásahu, především zavedením bezletové zóny nad Libyí, což je opatření, které povstalci dlouho požadovali. Africká unie odmítla jakýkoli vojenský zásah v Libyi a tvrdila, že krize by měla být vyřešena jednáním⁸³, zatímco Liga arabských států požádala dne 13. března Radu bezpečnosti OSN k zavedení bezletové zóny nad Libyí.⁸⁴ 17. března 2011 Rada bezpečnosti schválila Rezoluci č. 1973, která odsoudila hrubé a systematické porušování lidských práv, včetně svévolných zadržování, nucených zmizení, mučení a hromadných poprav.⁸⁵ Rovněž zavedla aktivní opatření, včetně bezletové zóny nad Libyí, a pověřila členské státy, aby v případě potřeby prostřednictvím regionálních organizací použily všechna nezbytná opatření k ochraně libyjských civilistů a civilně osídlených oblastí.⁸⁶ Rezoluce byla schválena poměrem hlasů 10-0-5, zdržely se Rusko, Čína, Německo, Indie a Brazílie. Přijetí rezoluce se odehrávalo na základě aplikace konceptu Responsibility to Protect (R2P).

Počínaje 19. březnem 2011 začaly v rámci operace *Odyssey Dawn* koaliční nálety pod vedením Francie, USA a Spojeného království na strategické cíle v Libyi ve snaze

⁸¹ Britannica. 2021. *Libya Revolt of 2011*. Dostupné na: <https://www.britannica.com/event/Libya-Revolt-of-2011>.

⁸² European Commission. 2011. *EXTRAORDINARY EUROPEAN COUNCIL 11 March 2011 DECLARATION*. Dostupné na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/DOC_11_2.

⁸³ African Union. 2011. *COMMUNIQUE OF THE 265th MEETING OF THE PEACE AND SECURITY COUNCIL*. Dostupné na: The Peace and Security Council of the African Union (AU), At Its 265th Meeting Held at the Level of Heads of State and Government, on 10 March 2011, Adopted the Following Decision on the Situation in Libya. | African Union.

⁸⁴ *The New York Times*. 2011. *Arab League Endorses No-Flight Zone Over Libya*. Dostupné na: Arab League Endorses No-Flight Zone Over Libya - The New York Times (nytimes.com).

⁸⁵ NATO. 2015. *NATO and Libya*. Dostupné na: NATO - Topic: NATO and Libya (Archived).

⁸⁶ UNITED NATIONS. 2011. *Resolution 1973*. Dostupné na: Etpu (nato.int).

zneškodnit libyjské letectvo a systémy protivzdušné obrany, aby mohla být zavedena bezletová zóna schválená OSN. 31. března Severoatlantická aliance (NATO) oficiálně převzala velení nad všemi vojenskými operacemi dříve řízenými Spojenými státy, Francií a Spojeným královstvím v Libyi pod názvem operace *Unified Protector*. K předání došlo po několikadenních debatách mezi zeměmi NATO o mezích mezinárodního vojenského zásahu. Začátkem září povstalecké síly upevnily svou kontrolu nad Tripolisem a 15. září Přejídná národní rada dosáhla nové mezinárodní legitimacy, kdy byla Valným shromážděním OSN uznána jako zástupce libyjského lidu. 20. října byl Kaddáfí objeven a zabit povstaleckými bojovníky v jeho rodném městě Sirte.⁸⁷ 28. října Severoatlantická rada potvrdila rozhodnutí ukončit operaci *Unified Protector* na konci měsíce. Dne 31. října 2011 námořní vojsko NATO opustilo libyjské vody a operace *Unified Protector* byla ukončena.⁸⁸

2.3.1 Operace *Unified Protector*

Dne 22. března 2011 reagovalo NATO na výzvu OSN zabránit dodávkám „zbraní a souvisejících materiálů“ do Libye tím, že souhlasilo se zahájením operace za účelem vymáhání zbrojního embarga vůči této zemi. Následujícího dne začaly lodě NATO operující ve Středomoří přerušovat příliv zbraní a žoldáků do Libye po moři. Na podporu rezoluce Rady bezpečnosti OSN 1973 se NATO dohodlo na prosazení bezletové zóny s mandátem OSN nad Libyí. Rezoluce zakázala všechny lety do libyjského vzdušného prostoru, aby chránila civilně osídlené oblasti před leteckými útoky, s výjimkou letů používaných pro humanitární účely a účely pomoci. Aliance převzala dne 31. března 2011 výhradní velení a řízení nad mezinárodním vojenským úsilím pro Libyi pod názvem operace *Unified Protector*.

Během setkání v Berlíně dne 14. dubna 2011 se ministři zahraničních věcí NATO a partneři účastníci se operace *Unified Protector* dohodli na pokračování operace, dokud neskončí všechny útoky na civilisty a civilně osídlené oblasti, dokud nebudou všechny Kaddáfího síly staženy na své základny a dokud nebude umožněn bezpečný a neomezený humanitární přístup všem lidem v Libyi, kteří potřebují pomoci.⁸⁹ Spojené království

⁸⁷ Britannica. 2021. *Libya Revolt of 2011*. Dostupné na: <https://www.britannica.com/event/Libya-Revolt-of-2011>.

⁸⁸ NATO. 2015. *NATO and Libya*. Dostupné na: NATO - Topic: NATO and Libya (Archived).

⁸⁹ NATO. 2011. Statement on Libya. Dostupné na: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_72544.htm.

19. dubna oznámilo, že vyšle do Libye tým vojenských důstojníků ve snaze pomoci vůdcům rebelů v otázkách vojenské strategie, organizace a logistiky. Následujícího dne Francie a Itálie oznámila, že pošle také své poradce. Libyjský ministr zahraničí odsoudil rozhodnutí vyslat vojenské poradce s tím, že taková pomoc rebelům konflikt jen prodlouží.⁹⁰

Dne 8. června 2011 se v Bruselu sešli ministři obrany NATO, kteří se dohodli, že budou vyvíjet tlak na Kaddáfího režim tak dlouho, jak dlouho bude zapotřebí k ukončení krize, a znovu potvrdili cíle stanovené ministry zahraničí.⁹¹ Po osvobození opozičních sil v Tripolisu dne 22. srpna generální tajemník Anders Fogh Rasmussen znovu potvrdil závazek NATO chránit libyjský lid a vyslovil přání, aby libyjský lid rozhodoval o své budoucnosti ve svobodě a míru.⁹² Hlavy mezinárodních států a vlád tento závazek dále potvrdily během schůzky „Friends of Libya“ v Paříži dne 1. září, kdy francouzský prezident Nicholas Sarkozy pozval země, které se považují za „přátele Libye“, na schůzku po jednání s předsedou vlády Libyjské národní přechodné rady Mahmoudem Jibrilem.⁹³

Dne 16. září přijala Rada bezpečnosti OSN rezoluci 2009, která jednomyslně potvrdila mandát NATO na ochranu civilistů v Libyi. Nová rezoluce rovněž zřídila podpůrnou misi OSN v Libyi (UNSMIL).⁹⁴ Dne 6. října se setkali ministři obrany NATO v Bruselu a diskutovali o vyhlídkách na ukončení operace *Unified Protector*. Ministři potvrdili svůj závazek chránit obyvatele Libye tak dlouho, dokud přetrvávají hrozby, a ukončit misi, jakmile to podmínky dovolí. Generální tajemník NATO se rovněž zavázal koordinovat ukončení operací OSN s novými libyjskými orgány. Po smrti Muammara Kaddáfího přijala Severoatlantická rada předběžné rozhodnutí o ukončení operace. Dne 31. října 2011 byla operace *Unified Protector* ukončena.⁹⁵

⁹⁰ Britannica. 2021. *Libya Revolt of 2011*. Dostupné na:
<https://www.britannica.com/event/Libya-Revolt-of-2011>.

⁹¹ U.S.AIR.FORCE. 2011. *NATO endorses decision to extend Libya operation*. Dostupné na:
<https://www.af.mil/News/Article-Display/Article/113124/nato-endorses-decision-to-extend-libya-operation/>.

⁹² NATO. 2011. *Statement by the NATO Secretary General on the situation in Libya*. Dostupné na:
https://www.nato.int/cps/en/natolive/news_77345.htm.

⁹³ FRANCE24. 2011. *France to host meeting of 'friends of Libya'*. Dostupné na:
<https://www.france24.com/en/20110824-gaddafi-france-host-meeting-friends-libya-paris-ntc-jibril>.

⁹⁴ UNITED NATIONS. 2011. *Resolution 2009*. Dostupné na:
https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2011_09/20110927_110916-UNSCR-2009.pdf.

⁹⁵ BBC. 2011. *Nato chief Rasmussen 'proud' as Libya mission ends*. Dostupné na:
<https://www.bbc.com/news/world-africa-15516795>.

2.4 Vojenská intervence do Libye optikou teorie spravedlivé války

V předchozích kapitolách byly stručně popsány události vedoucí k vojenské intervenci a průběh operace *Unified Protector*. Pro hodnocení legitimacy zásahu je třeba nastínit průběh násilí, kterého se Kaddáfího režim dopouštěl během tohoto období. Dle Mezinárodního trestního soudu (ICC) zemřelo již během února 500 až 700 osob v důsledku střelby.⁹⁶ Během prvních čtyř dnů protestů uvedly nemocniční zdroje v Libyi 233 obětí.⁹⁷

Ve dnech 15.-16. února rozehnaly bezpečnostní síly civilní demonstranty v Bengházi a zatkli Fethí Tarbíla. Dne 17. února 2011 se tisíce demonstrantů shromáždily na náměstí kolem Nejvyššího soudu v Bengházi, protestovaly proti takovým zatčením a volaly po politické a ekonomické svobodě. Bezpečnostní síly vstoupily na náměstí a údajně vystřelovaly do davu živou municí. Tím začala řada dalších podobných incidentů v různých městech v Libyi. Civilisté v Tripolisu a v jiných oblastech byli pronásledováni kvůli podezření na jejich spojitost s povstáním. Systematické zatýkání, mučení, zabíjení, deportace, nucené zmizení a ničení mešit bylo hlášeno v Tripolisu, Al Zawiyah, Zintanu a v oblasti pohoří Nafousa. Oběťmi byli údajně civilisté, kteří se účastnili demonstrace nebo rozhovorů s mezinárodními médii, aktivisty, novináři i občany Egypta a Tuniska, kteří byli hromadně zatčeni a vyhnáni ve spojení s lidovým povstáním. Podle různých zdrojů bylo během takového pronásledování znásilněno několik žen.⁹⁸

Dne 21. února členové libyjské mise při OSN veřejně označili Kaddáfího za genocidního válečného zločince odpovědného za masové zastřelování demonstrantů protestujících proti jeho moci. Vyzvali ho, aby odstoupil. Současné dění v Libyi označili jako „zločiny proti lidskosti a válečné zločiny“.⁹⁹ V reakci na tyto události Rada

⁹⁶ ICC. 2011. *FIRST REPORT OF THE PROSECUTOR OF THE INTERNATIONAL CRIMINAL COURT TO THE UN SECURITY COUNCIL PURSUANT TO UNSCR 1970 (2011)*. Dostupné na: <https://www.icc-cpi.int/NR/rdonlyres/A077E5F8-29B6-4A78-9EAB-A179A105738E/0/UNSCLibyaReportEng04052011.pdf>.

⁹⁷ HRW. 2011. *Libya: Governments Should Demand End to Unlawful Killings*. Dostupné na: <https://www.hrw.org/news/2011/02/20/libya-governments-should-demand-end-unlawful-killings>.

⁹⁸ ICC. 2011. *FIRST REPORT OF THE PROSECUTOR OF THE INTERNATIONAL CRIMINAL COURT TO THE UN SECURITY COUNCIL PURSUANT TO UNSCR 1970 (2011)*. Dostupné na: <https://www.icc-cpi.int/NR/rdonlyres/A077E5F8-29B6-4A78-9EAB-A179A105738E/0/UNSCLibyaReportEng04052011.pdf>.

⁹⁹ The New York Times. 2011. *Libya's U.N. Diplomats Break With Qaddafi*. Dostupné na: <https://www.nytimes.com/2011/02/22/world/africa/22nations.html>.

bezpečnosti OSN jednomyslně přijala dne 26. února 2011 již zmíněnou Rezoluci č. 1970, která uložila zbrojní embargo, zákaz cestování a zmrazení majetku v souvislosti se situací v libyjské džamahiríji.¹⁰⁰ Zároveň postoupila situaci v Libyi Mezinárodnímu trestnímu soudu. 17. března 2011 Rada bezpečnosti schválila Rezoluci č. 1973, která odsoudila hrubé a systematické porušování lidských práv, včetně svévolných zadržování, nucených zmizení, mučení a hromadných poprav.¹⁰¹ Rovněž zavedla aktivní opatření, včetně bezletové zóny nad Libyí, a pověřila členské státy, aby v případě potřeby prostřednictvím regionálních organizací použily všechna nezbytná opatření k ochraně libyjských civilistů a civilně osídlených oblastí.¹⁰²

2.4.1 Spravedlivá příčina

Jelikož práce vychází z premisy, že se v případě Libye jednalo o humanitární intervenci, bude k posouzení spravedlivé příčiny zásahu klíčový dokument The Responsibility to Protect (R2P). Doktrína odpovědnosti za ochranu (R2P) byla schválena na světovém summitu OSN v roce 2005. Podle rámce R2P každý stát nese primární odpovědnost za ochranu svého obyvatelstva před genocidou, válečnými zločiny a zločiny proti lidskosti. Pokud stát v této odpovědnosti selže nebo je sám pachatelem, pak odpovědnost nese mezinárodní společenství.¹⁰³

Po přijetí Rezoluce č. 1970 se situace v Libyi nezklidnila, naopak docházelo k dalším násilnostem. Britský premiér David Cameron ve svém prohlášení k Rezoluci č. 1973 uvedl, že Kaddáfího režim ignoroval požadavek rezoluce Rady bezpečnosti OSN z roku 1970, aby bylo zastaveno násilí vůči libyjskému lidu.¹⁰⁴ Ačkoliv Libye slíbila příměří, zprávy z území ovládaného rebely však naznačovaly, že útoky milic Kaddáfího na východě a západě pokračují v nezmenšené míře. Dne 18. března vládní síly pokračovaly v postupu na Běnhází, hlavní město rebelů na východě, a lidé prchající poblíž Ajdabiya uvedli, že jednotky odpoledne ostřelovaly a prováděly útoky. Západní

¹⁰⁰ UNITED NATIONS. 2011. *S/RES/1970 (2011)*. Dostupné na: <https://www.un.org/securitycouncil/s/res/1970-%282011%29>.

¹⁰¹ NATO. 2015. *NATO and Libya*. Dostupné na: NATO - Topic: NATO and Libya (Archived).

¹⁰² UNITED NATIONS. 2011. *Resolution 1973*. Dostupné na: [Etpu \(nato.int\)](http://etpu.nato.int).

¹⁰³ ISSAT. 2021. *Responsibility to Protect (R2P) Monitor*. Dostupné na: <https://issat.dcaf.ch/Learn/Resource-Library2/Policy-and-Research-Papers/Responsibility-to-Protect-R2P-Monitor>.

¹⁰⁴ BBC. 2011. *Libya: David Cameron statement on UN resolution*. Dostupné na: [Libya: David Cameron statement on UN resolution - BBC News](http://www.bbc.com/news/1/2011/03/110318_libya_cameron_un_resolution.shtml).

město Misurata bylo obléháno, vláda přerušila elektřinu a vodu a lékaři hlásili, že bylo zabito nejméně 25 lidí, včetně 16 neozbrojených civilistů. V Tripolisu pokračovalo potlačování protestů a střelba pokračovala až do večerních hodin.¹⁰⁵ Podle kritéria R2P „spravedlivá příčina“ vojenský zásah oprávněně zastaví nebo odvrátí skutečný nebo předpokládaný výskyt jednoho ze dvou trestných činů:

- a) Rozsáhlé ztráty na životech, s genocidním úmyslem či nikoli, kterým je produkt úmyslného jednání nebo zanedbávání.
- b) Rozsáhlé etnické čistky, ať už prováděné zabíjením, nuceným vyhoštěním, teroristickými činy nebo znásilněním.

Dokument dále specifikuje spouštěče pro R2P, a to zabránit rozsáhlé, organizované a systematické genocidě ve velkém měřítku, válečné zločiny, zločiny proti lidskosti a etnické čistky.¹⁰⁶ Kvantifikace „rozsáhlých“ ztrát na životech se v literatuře liší. Například Valentino definuje masové zabíjení jako úmyslné zabití velkého počtu nebojících, přičemž jako kvantitativní standard používá kritérium 50 000 a více úmrtí v průběhu pěti let a méně.¹⁰⁷ Bellamy definuje masové zabíjení jako úmyslné zabití minimálně 5 000 civilistů.¹⁰⁸ Je nutné zmínit, že odhady počtů mrtvých v Libyi se také značně lišily. Zatímco Mezinárodní trestní soud (ICC) odhadoval během února 500-700 obětí, dne 2. března odhadovala Světová zdravotnická organizace (WHO) přibližně 2 000 zabitých občanů. Dle ICC Muammar Kaddáfí odhadl dne 15. března počet zabitých lidí na 150 nebo 200, přičemž polovina obětí byly bezpečnostní síly.¹⁰⁹ Mluvčí rebelů Abdul Hafiz Ghoga dokonce uvedl, že počet obětí dosáhl počtu 8 000.¹¹⁰ Libyjská liga pro lidská

¹⁰⁵ The New York Times. 2011. *Obama Warns Libya, but Attacks Go On*. Dostupné na: <https://www.nytimes.com/2011/03/19/world/africa/19libya.html>.

¹⁰⁶ ICG. 2021. *Responsibility to Protect*. Dostupné na: <https://www.crisisgroup.org/global/responsibility-protect>.

¹⁰⁷ Valentino, Benjamin, A. 2013. *Final Solutions: Mass Killing and Genocide in the 20th Century*. Dostupné na: <https://muse.jhu.edu/book/62846>.

¹⁰⁸ Bellamy, Alex, J. 2011. *Mass Atrocities and Armed Conflict: Links, Distinctions, and Implications for the Responsibility to Prevent*. Dostupné na: <https://stanleycenter.org/publications/pab/BellamyPAB22011.pdf>.

¹⁰⁹ ICC. 2011. *FIRST REPORT OF THE PROSECUTOR OF THE INTERNATIONAL CRIMINAL COURT TO THE UN SECURITY COUNCIL PURSUANT TO UNSCR 1970 (2011)*. Dostupné na: <https://www.icc-cpi.int/NR/rdonlyres/A077E5F8-29B6-4A78-9EAB-A179A105738E/0/UNSCLibyaReportEng04052011.pdf>.

¹¹⁰ ALJAZEERA. 2011. *Libya Live Blog-March 20*. Dostupné na: <https://web.archive.org/web/20110321125028/http://blogs.aljazeera.net/live/africa/libya-live-blog-march-20-0>.

práva (LLHR) hlásila po násilném zákroku od 15. února 300 až 400 obětí.¹¹¹ 23. února uvedl generální tajemník OSN údajnou povahu a rozsah útoků na civilisty jako „závažné porušení mezinárodního práva a práva v oblasti lidských práv“ a vyzval vládu Libye, aby „splnila svou povinnost chránit svůj lid“. Později uvedl, že v důvěryhodných a důsledných zprávách o zatčení, zadržování a mučení bylo v Libyi zabito více než 1 000 lidí a mnoho dalších zraněno.¹¹² Je zřejmé, že Kaddáfího režim dané údaje podceňoval, zatímco opozice uváděla pravděpodobně nadhodnocená čísla. Znepokojení nad zintenzivněním bojů vyjádřil dne 10. března prezident Mezinárodního výboru Červeného kříže (ICRC) Jakob Kellenberger. Počet obětí odhadl na 2 000 s tím, že čísla nejsou potvrzená, ale místní lékaři zaznamenali prudký nárůst obětí včetně civilistů. Zároveň dodal, že ICRC nemá přístup do oblastí kontrolovaných libyjskou vládou a nemůže tedy posoudit humanitární potřeby.¹¹³ Obavy z rostoucího násilí v Libyi umocňovala také Kaddáfího rétorika, tj. jeho proslovy, které pronesl v období před přijetím Rezoluce č. 1973. Opozici označoval jako „šváby a mastné krysy“ protestující proti němu a sliboval „očistit libyjský dům od domu“.¹¹⁴ Pojem švábi nebyl zdůrazňován náhodně. Termín „vyhlazení švábů“ byl již v minulosti používán v souvislosti s genocidou ve Rwandě, kdy byli touto přezdívkou označováni Tutsiové a umírnění Hutuové.¹¹⁵

Krátce po přijetí Rezoluce č. 1973 vyjádřil svůj nesouhlas s intervencí Michael Walzer, podle kterého je vojenský zásah obhájitelný pouze v těch nejextrémnějších případech, jako byla v minulosti Rwanda a Dárfúr, Libye však nikoliv.¹¹⁶ Rawls tvrdí, že všechny státy mají právo na sebeobranu, vyjma těch, které jsou agresivní a porušují lidská práva na svém území. Takové státy jsou mimo zákon, nemohou být chráněny

¹¹¹ FIDH. 2011. *Massacres in Libya : The international community must respond urgently*. Dostupné na: <https://www.fidh.org/en/region/north-africa-middle-east/libya/Massacres-in-Libya-The>.

¹¹² BBC. 2011. *Libya: David Cameron statement on UN resolution*. Dostupné na: [Libya: David Cameron statement on UN resolution - BBC News](#).

¹¹³ US News. 2011. *ICRC Seeks Access to All of Libya as Conflict Intensifies*. Dostupné na: [ICRC Seeks Access to All of Libya as Conflict Intensifies | Voice of America - English \(voanews.com\)](#).

¹¹⁴ Gothamist. 2011. *Gadhafi Won't Resign, Calls Libyan Protesters "Cockroaches"*. Dostupné na: [Gadhafi Won't Resign, Calls Libyan Protesters "Cockroaches" – Gothamist](#).

¹¹⁵ BBC. 2016. *Rwanda jails man who preached genocide of Tutsi 'cockroaches'*. Dostupné na: [Rwanda jails man who preached genocide of Tutsi 'cockroaches' - BBC News](#).

¹¹⁶ Walzer, Michael. 2011. *The Case Against Our Attack on Libya*. Dostupné na: [The Case Against Our Attack on Libya. By Michael Walzer. | The New Republic](#).

právem na sebeobranu, protože záměrně nedodrží Právo národů a jsou nebezpečím pro ostatní národy.¹¹⁷

Z výše uvedeného je zřejmé, že stát Libye zejména v otázce odpovědnosti za ochranu svého obyvatelstva před genocidou, válečnými zločiny a zločiny proti lidskosti selhal a zavedl tak příčinu k mezinárodnímu zásahu. Ačkoliv Libye slíbila po přijetí Rezoluce č. 1970 příměří, situace se nezklidnila a násilnosti se spíše zintenzivnily. Nejednalo se pouze o boje proti povstalcům, ale zaznamenán byl prudký nárůst obětí z řad civilistů. Odhady o počtu mrtvých v Libyi sice lišily, ale důvěryhodné zdroje (WHO, ICRC, OSN) uváděly počty obětí dosahující hranici masového zabíjení. Znepokojení a obavy z pokračujícího násilí umocňovaly Kaddáfího proslovy, kterými nepřímou vyhrožoval genocidou. V případě Libye se tedy jednalo o bezprostřední hrozbu masových krutostí a rozsáhlých ztrát na životech. Na základě uvedených faktů lze konstatovat, že kritérium spravedlivé příčiny pro vojenskou intervenci bylo naplněno.

2.4.2 Legitimní autorita

Členové Mezinárodní komise o intervenci a státní suverenitě vycházeli při tvorbě dokumentu *The Responsibility to Protect* ze skutečnosti, že v současném systému globálního vládnutí neexistuje pro autorizaci humanitární intervence žádné lepší avhodnější těleso, než je Rada bezpečnosti OSN.¹¹⁸ V závěrečném dokumentu Světového summitu z roku 2005 je uvedeno: „*Mezinárodní společenství, prostřednictvím OSN, má také odpovědnost, jež spočívá v použití odpovídajících diplomatických, humanitárních a jiných mírových prostředků, v souladu s kapitolou VI a VIII Charty OSN, s cílem pomoci chránit obyvatelstvo před genocidou, válečnými zločiny, etnickými čistkami a zločiny proti lidskosti. V této souvislosti jsme připraveni přijmout kolektivní akci, včasným a rozhodným způsobem, prostřednictvím Rady bezpečnosti OSN a v souladu s Chartou, včetně kapitoly VII, případ od případu a ve spolupráci s relevantními regionálními organizacemi, podle okolností, pokud by se mírové prostředky ukázaly jako nedostatečné a vnitrostátní orgány by zjevně selhaly v ochraně svého obyvatelstva před genocidou, válečnými zločiny, etnickými čistkami a zločiny proti lidskosti.*“¹¹⁹ Rawls odkazuje

¹¹⁷ Myšička, Stanislav. 2014. *John Rawls a teorie mezinárodní spravedlnosti*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 175-176.

¹¹⁸ Velek, Josef. 2014. *Kapitoly z teorie spravedlivé války*. Praha: Filosofia, 177.

¹¹⁹ United Nations. *RESPONSIBILITY TO PROTECT*. Dostupné na: <https://www.un.org/en/genocideprevention/about-responsibility-to-protect.shtml>.

na doktrínu všeobecné ochrany lidských práv a omezení práva na vedení války na sebeobranu a akce posvěcené Radou bezpečnosti OSN. Na sebeobranu však nemají právo státy, které jsou agresivní a porušují lidská práva na svém území.¹²⁰

Dne 17. března 2011 Rada bezpečnosti schválila Rezoluci č. 1973, která odsoudila hrubé a systematické porušování lidských práv, včetně svévolných zadržování, nucených zmizení, mučení a hromadných poprav.¹²¹ Zavedla aktivní opatření, včetně bezletové zóny nad Libyí, a pověřila členské státy, aby v případě potřeby prostřednictvím regionálních organizací použily všechna nezbytná opatření k ochraně libyjských civilistů a civilně osídlených oblastí. Rezoluce zároveň vyzvala v souladu s kapitolou VII Charty OSN k okamžitému zavedení příměří a ukončení násilí a útoků na civilisty.¹²² Ačkoliv Libye slíbila příměří, v praxi nebylo dodrženo a dne 18. března vládní síly pokračovaly v postupu na Běnhází. Počínaje 19. březnem začaly v rámci operace *Odyssey Dawn* koaliční nálety pod vedením Francie, USA a Spojeného království na strategické cíle v Libyi ve snaze zneškodnit libyjské letectvo a systémy protivzdušné obrany, aby mohla být zavedena bezletová zóna schválená OSN.¹²³ Intervence tedy započala až potom, kdy byla řádně autorizována ze strany Rady bezpečnosti OSN. Kritérium legitimní autority bylo tímto naplněno.

2.4.3 Spravedlivý záměr

Z preventivních zásad potřebných k ospravedlnění zásahu je prioritní „správný úmysl“. Primárním účelem intervence, ať už jsou jakékoli jiné motivy intervenujících států, musí být zastavení nebo odvrácení lidského utrpení. Existuje několik způsobů, jak pomoci zajistit splnění tohoto kritéria. Jedním z nich je, aby vojenský zásah vždy probíhal na kolektivním nebo multilaterálním základě. Dalším je podívat se na to, do jaké míry je intervence skutečně podporována lidmi, pro jejichž prospěch je intervence zamýšlena. Rovněž je nutné posoudit, do jaké míry byl zohledněn názor ostatních zemí v regionu a zda je tento názor příznivý.¹²⁴ Rawls tvrdí, že žádný stát nemá právo válčit

¹²⁰ Myšička, Stanislav. 2014. *John Rawls a teorie mezinárodní spravedlnosti*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 175-176.

¹²¹ NATO. 2015. *NATO and Libya*. Dostupné na: NATO - Topic: NATO and Libya (Archived).

¹²² UNITED NATIONS. 2011. *Resolution 1973*. Dostupné na: Etpu (nato.int).

¹²³ Britannica. 2021. *Libya Revolt of 2011*. Dostupné na: <https://www.britannica.com/event/Libya-Revolt-of-2011>.

¹²⁴ US News. 2011. *ICRC Seeks Access to All of Libya as Conflict Intensifies*. Dostupné na: ICRC Seeks Access to All of Libya as Conflict Intensifies | Voice of America - English (voanews.com).

kvůli sledování svých racionálních zájmů, na rozdíl od svých zájmů rozumných, přičemž rozumným důvodem je právo národů na sebeobranu. Žádná politická autorita nemá právo požadovat od svých občanů bojovat v jiném případě, například pro slávu, ekonomické cíle nebo zisk území.¹²⁵ Primární záměr ochrany civilistů byl stanoven již Rezolucí č. 1973, kdy byla deklarována odpovědnost učinit všechny proveditelné kroky k zajištění ochrany civilního obyvatelstva. Několik dní po zahájení intervence prezident Obama obhajoval americký útok vedený v Libyi s tím, že je v národním zájmu USA zastavit potenciální masakr, který by „pošpinil svědomí světa“. Zdůraznil, že role Spojených států v útoku bude omezená, ale uvedl, že odpovědnost má Amerika a mezinárodní podpora k zastavení toho, co charakterizoval jako hrozící genocidu v libyjském městě Bengházi. "Odmítl jsem počkat na obrazy vraždění a masových hrobů, než jsem začal jednat".¹²⁶ Po vypuknutí násilí byla Kaddáfího vláda vyloučena z členství v Lize arabských států. 12. března LAS vyzvala Radu bezpečnosti OSN k okamžitému zavedení bezletové zóny nad Libyí a oznámila, že uznává povstalecké hnutí jako legitimní vládu této země. Generální tajemník Ligy arabských států Amr Moussa oznámil rozhodnutí ligy v Káhiře a popsal bezletovou zónu jako „preventivní opatření“, jehož hlavním cílem je „ochrana libyjských občanů“. Aby byla podpořena mimořádná žádost o mezinárodní vojenskou akci proti jednomu z vlastních členů, vydali ministři prohlášení, v němž uvedli, že opatření je rovněž nutné pro „udržení bezpečnosti a suverenity sousedních národů“.¹²⁷ Výzva byla následně vyslyšena Radou bezpečnosti OSN a přijetím Rezoluce č. 1973 se zřízením bezletové zóny. Rada pro mír a bezpečnost Africké unie (AU) na svém zasedání konaném na úrovni hlav států a předsedů vlád dne 10. března 2011 odsoudila násilí v Libyi a vyzvala partnery AU, zejména Ligu arabských států, Organizaci islámské konference, Evropskou unii a Organizaci spojených národů, ke koordinaci úsilí pro včasné řešení libyjské krize.¹²⁸ Ačkoliv následnou intervenci NATO Africká unie

¹²⁵ Myšička, Stanislav. 2014. *John Rawls a teorie mezinárodní spravedlnosti*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 175.

¹²⁶ THE NEW YORK TIMES. 2011. *Obama Cites Limits of U.S. Role in Libya*. Dostupné na: <https://www.nytimes.com/2011/03/29/world/africa/29prexy.html>.

¹²⁷ The Washington Post. 2011. *Arab League asks U.N. for no-fly zone over Libya*. Dostupné na: https://www.washingtonpost.com/world/arab-league-asks-un-for-no-fly-zone-over-libya/2011/03/12/ABoie0R_story.html.

¹²⁸ AFRACAN UNION. 2011. *COMMUNIQUE OF THE 265th MEETING OF THE PEACE AND SECURITY COUNCIL*. Dostupné na:

kritizovala, tři africké země, které zasedaly v Radě bezpečnosti OSN, konkrétně Nigérie, Jihoafrická republika a Gabon, podpořily rezoluci č. 1973.¹²⁹ Lze tedy konstatovat, že regionální podpora zásahu před jeho započítáním byla dostatečná.

Pro vyhodnocení kritéria správného úmyslu budou zváženy možné vedlejší motivy jednání hlavních aktérů intervence. Vysvětlením, proč se Francie zapojila do jednání neaktivněji, může být její pomalé jednání v úvodu Arabského jara a její snaha o určitou nápravu. Francie se postavila proti podpoře povstalců při revolučních vlnách v Tunisku a Egyptě. V únoru 2011 po silné kritice úzkých vztahů s tuniským režimem rezignovala francouzská ministryně zahraničí Michelle Alliot-Marie. Po této zkušenosti se Francie opět snažila převzít iniciativu v severní Africe. V únoru poslala do města Bengházi dvě letadla, přepravila lékaře, zdravotní sestry, léky a lékařské vybavení, aby zmírnila tlak na nemocnice na východě Libye. Francouzský premiér Francois Fillon přivítal „*začátek masivní operace humanitární podpory obyvatelům osvobozeného území*“.¹³⁰ Francouzský prezident Nicolas Sarkozy mohl situaci také vnímat jako příležitost k získání voličů před nadcházejícími prezidentskými volbami v dubnu 2012, jejichž podpora se v únoru 2011 snížila na pouhých 24 procent.¹³¹ Francouzská veřejnost souhlasila s intervencí do Libye, což se projevilo i v průzkumu společnosti Ipsos na začátku dubna, kdy 63 % Francouzů vyjádřilo intervenci podporu (oproti tomu vyjádřilo souhlas s intervencí 50 % Britů, 50 % Američanů a 40 % Italů) a v otázce spokojenosti se způsobem, jakým prezident/předseda vlády řídí krizi v Libyi, podpořilo Sarkozyho 50 % Francouzů (Camerona 47 % Britů, Obamu 43 % Američanů a Berlusconiho 30 % Italů).¹³²

Také energetické a ekonomické zájmy v Libyi nebyly zanedbatelné. V roce 2010 Libye vyvážela do Evropy zhruba 85 % z celkového libyjského vývozu ropy, z toho největším odběratelem byla Itálie (28 %), dále Francie (15 %), Německo (10 %)

https://au.int/sites/default/files/pressreleases/24210-pr-communicate_en_10_march_2011_psd_the_265th_meeting_of_the_peace_and_security_council_adopted_following_decision_situation_libya.pdf.

¹²⁹ SUDAN TRIBUNE. 2011. *AU's opposition to military intervention in Libya ignored by UNSC, Obama*. Dostupné na: <https://sudantribune.com/AU-s-opposition-to-military,38332>.

¹³⁰ BBC. 2011. *Libya and Tunisia prompt France foreign policy changes*. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-europe-12599831>.

¹³¹ REUTERS. 2011. *Nicolas Sarkozy in pre-election campaign drive*. Dostupné na: <https://www.reuters.com/article/us-france-sarkozy/nicolas-sarkozy-in-pre-election-campaign-drive-idUSTRE7198UZ20110210>.

¹³² IPSOS. 2011. *Military action in Libya*. Dostupné na: Microsoft Word - Topline_Ipsos Libya polling_FINAL FOR WEBSITE.doc.

a Španělsko (10 %).¹³³ Vypuknutím konfliktu došlo k výraznému ovlivnění produkce ropy a plynu. Největší zahraniční energetická společnost v Libyi, italská ENI, hlásila zastavení dodávky plynovodem Greenstream mezi oběma zeměmi, těžbu ropy dále zastavil francouzský energetický gigant Total a německá ropná společnost Wintershall.¹³⁴ Francie rovněž těžila z vojenského prodeje do Libye. Od roku 2004, kdy EU zrušila zbrojní embargo vůči Libyi, koupil do roku 2011 Tripolis od Francie zbraně v hodnotě půl miliardy dolarů, což je nejvíce ze všech evropských zemí.¹³⁵ Energetické a ekonomické zájmy byly pravděpodobně při jednáních o Libyi řádně zvažovány, ovšem nelze je považovat za hnací síly zásahu. Dalo se předpokládat, že vojenský zásah rozhodně neurychlí stabilizaci trhu a politika zemí s ekonomickými zájmy v Libyi by spíše směřovala k podpoře Kaddáfího a potlačení opozičních sil. Rusko bylo jedním z pěti států, které se zdržely hlasování o Rezoluci č. 1973. Ruský prezident Dmitrij Medveděv vysvětlil, že „*usnesení spíše odráží ruské chápání událostí v Libyi, ale ne úplně*“. Vyjádřil obavy z nejasné hranice mezi humanitární intervencí a změnou režimu a poukázal na výrok prezidenta Obamy¹³⁶. Ten označil Kaddáfího za vládce bez legitimacy a řekl: „*Plukovník Kaddáfí musí odstoupit od moci a odejít.*“¹³⁷ Odsouzení následovalo na mimořádném summitu 11. března, kdy EU jednomyslně vyzvala Kaddáfího k odstoupení: „*Plukovník Kaddáfí se musí okamžitě vzdát moci. Jeho režim ztratil veškerou legitimitu a již není partnerem EU*“.¹³⁸

Na základě výše uvedeného lze konstatovat, že kritérium správného úmyslu bylo z velké části naplněno. Jednání o zásahu probíhala na multilaterálním základě s dostatečnou regionální podporou. Možné ekonomické motivy byly vyloučeny s tím, že žádný stát nechce nestabilitu tam, kde jsou v sázce jeho obchodní zájmy. Libye byla

¹³³ Statista. 2021. *Percentage of Libya's oil exports in 2010*, by country*. Dostupné na: • Libya - petroleum exports by country 2010 | Statista.

¹³⁴ Oil&Gas. 2011. *Energy operations in Libya being hit hard*. Dostupné na: Energy operations in Libya being hit hard - , Eni, Libya, OMV, Total, NEWS, International News - Oil & Gas Middle East (oilandgasmiddleeast.com).

¹³⁵ Forbes. 2011. *France, U.K. Have Differing Motives For Intervening In Libya*. Dostupné na: <https://www.forbes.com/sites/energysource/2011/03/29/france-u-k-have-differing-motives-for-intervening-in-libya/?sh=5b48e3f45ad5>.

¹³⁶ Center for American Progress. 2011. *Understanding the Russian Response to the Intervention in Libya*. Dostupné na: Understanding the Russian Response to the Intervention in Libya - Center for American Progress.

¹³⁷ France24. 2011. *'Step down' Obama tells Gaddafi*. Dostupné na: 'Step down' Obama tells Gaddafi (france24.com).

¹³⁸ European Commission. 2011. *EXTRAORDINARY EUROPEAN COUNCIL 11 March 2011 DECLARATION*. Dostupné na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/DOC_11_2.

v období před konfliktem stabilním hráčem na světovém trhu a dodávala zejména do Evropy nezanedbatelné dodávky ropy. Mezinárodní vojenská intervence tyto zájmy jasně ohrožuje. Výzvy čelních představitelů směrem ke Kaddáfimu, aby se vzdal moci ještě před započítím intervence, dávají prostor k pochybnostem a debatám o záměru svržení režimu. Ačkoliv spojenci měli nepochybně smíšené motivy, lze konstatovat, že motiv k intervenci byl v zásadě humanitární.

2.4.4 Poslední možnost

Další zásada předběžné opatrnosti je „poslední možnost“. Vojenský zásah lze ospravedlnit pouze tehdy, pokud byly prozkoumány všechny nevojenské možnosti prevence nebo mírového řešení krize, přičemž lze důvodně předpokládat, že by menší opatření nebyla úspěšná. Odpovědnost reagovat vojenským nátlakem lze ospravedlnit pouze tehdy, když byla plně předána odpovědnost za prevenci. Tento pokyn nutně neznamená, že každá taková možnost musela být doslova vyzkoušena a selhala; často prostě není dost času na to, aby tento proces fungoval sám. Znamená to však, že musí existovat rozumné důvody domnívat se, že za daných okolností by jiná opatření nebyla úspěšná.¹³⁹

Prvotní reakce na vypuknutí protestů a následných násilností v Libyi měly podobu odsouzení tohoto násilného počínání a výzev k okamžitému ukončení tohoto jednání. Dne 22. února, tedy týden po zahájení demonstrací, vyzvala Rada bezpečnosti a nejvyšší představitelé OSN libyjskou vládu, aby okamžitě ukončila násilné zásahy proti demonstrantům a splnila svou odpovědnost za ochranu svého obyvatelstva. Členové ve svém prohlášení „*odsoudili násilí a použití síly proti civilistům, odsoudili represe proti pokojným demonstrantům a vyjádřili hlubokou lítost nad smrtí stovek civilistů*“. Rovněž vyzvali vládu, aby splnila svou odpovědnost za ochranu svého obyvatelstva, jednala zdrženlivě, respektovala lidská práva a mezinárodní humanitární právo a umožnila okamžitý přístup pozorovatelům lidských práv a humanitárním agenturám. Generální tajemník OSN Ban Ki-moon kontaktoval Muammara Kaddáfího telefonicky a během čtyřicetiminutového hovoru naléhal na libyjského vůdce, aby zastavil násilí, a zdůrazňoval význam dodržování lidských práv. Generální tajemník zároveň telefonicky

¹³⁹ US News. 2011. *ICRC Seeks Access to All of Libya as Conflict Intensifies*. Dostupné na: [ICRC Seeks Access to All of Libya as Conflict Intensifies | Voice of America - English \(voanews.com\)](http://www.voanews.com).

řešil situaci v Libyi s katarským emírem šejkem Hamádem bin Chalífou Al-Thanim. Skupina odborníků OSN na lidská práva rovněž vyzvala libyjskou vládu, aby okamžitě přestala používat nadměrnou a smrtící sílu.¹⁴⁰ Prohlášení OSN podpořila dne 23. února Evropská unie. Vyjádřila vážné znepokojení nad situací v Libyi, odsoudila násilí a použití síly proti civilnímu obyvatelstvu. „*Tato brutální masová porušování lidských práv jsou nepřijatelná. EU znovu opakuje svou výzvu k okamžitému ukončení použití síly a k přijetí opatření k řešení legitimních požadavků obyvatelstva, mimo jiné prostřednictvím národního dialogu*“.¹⁴¹ Dne 26. února zareagovala Rada bezpečnosti OSN přijetím Rezoluce č. 1970, která uložila zbrojní embargo, zákaz cestování a zmrazení majetku v souvislosti se situací v libyjské džamahiríji.¹⁴² Rada bezpečnosti OSN rovněž postoupila tuto situaci Mezinárodnímu trestnímu soudu: „*...odsuzující násilí a použití síly proti civilnímu obyvatelstvu, vyjadřující politování nad hrubým a systematickým porušováním lidských práv, včetně represí proti pokojným demonstrantům, vyjadřuje hluboké znepokojení nad smrtí civilistů a jednoznačně odmítá podněcování k nepřátelství a násilí vůči civilnímu obyvatelstvu ze strany nejvyšší úrovně libyjské vlády*“.¹⁴³ Po přijetí zmíněné rezoluce se situace v Libyi nadále zhoršovala. Podle britského premiéra Camerona Kaddáfího režim ignoroval požadavek rezoluce Rady bezpečnosti OSN, aby bylo zastaveno násilí vůči libyjskému lidu.¹⁴⁴ Jihoafrická vláda opět vyzvala Libyi k ukončení nevybíravého a nadměrného použití síly proti demonstrantům a dále vyzvala libyjskou vládu, aby dodržovala rezoluci Rady bezpečnosti OSN z roku 1970, zajistila bezpečnost cizích státních příslušníků a jejich majetku a usnadnila odchod těch, kteří chtějí opustit zemi, jakož i bezpečný průchod humanitárních a zdravotnických zásob, humanitárních agentur a pracovníků do Libye s cílem pomoci libyjskému lidu.¹⁴⁵ Pokračující násilí ze strany Kaddáfího režimu a ignorování všech výzev k ukončení

¹⁴⁰ UN News. 2011. *Libya: Security Council, UN officials urge end to use of force against protesters*. Dostupné na: Libya: Security Council, UN officials urge end to use of force against protesters | UN News.

¹⁴¹ EUROPEAN UNION. 2011. *Declaration by the High Representative Catherine Ashton on behalf of the European Union on Libya*. Dostupné na: Microsoft Word - 119453 (europa.eu).

¹⁴² UNITED NATIONS. 2011. *S/RES/1970 (2011)*. Dostupné na: <https://www.un.org/securitycouncil/s/res/1970-%282011%29>.

¹⁴³ International criminal court. 2011. *Situation in Libya*. Dostupné na: Situation in Libya (icc-cpi.int).

¹⁴⁴ BBC. 2011. *Libya: David Cameron statement on UN resolution*. Dostupné na: Libya: David Cameron statement on UN resolution - BBC News.

¹⁴⁵ Republic of South Africa. 2011. *Statement by Deputy Minister Marius Fransman regarding evacuation of South Africans from Libya*. Dostupné na: Statement by Deputy Minister Marius Fransman regarding evacuation of South Africans from Libya | South African Government (www.gov.za).

použití síly vedlo k přijetí Rezoluce č. 1973 Rady bezpečnosti OSN, která odsoudila hrubé a systematické porušování lidských práv, včetně svévolných zadržování, nucených zmizení, mučení a hromadných poprav.¹⁴⁶ Rovněž zavedla aktivní opatření, včetně bezletové zóny nad Libyí, a pověřila členské státy, aby v případě potřeby prostřednictvím regionálních organizací použily všechna nezbytná opatření k ochraně libyjských civilistů a civilně osídlených oblastí.¹⁴⁷ Pouze několik hodin před tím, než RB OSN hlasovala o přijetí Rezoluce č. 1973, Muammar Kaddáfí přednesl v rozhlasu vyhrocený projev ohledně dobytí Bengházi, „*Je po všem... Přijedeme dnes večer. Připravte se na dnešní večer. Najdeme vás ve vašich skříních...nebudeme mít žádný soucit, žádné slitování*“.¹⁴⁸

Z výše uvedeného je zřejmé, že veškeré výzvy k zastavení násilí a k ukončení bojů nebyly ze strany Kaddáfího režimu akceptovány. Navzdory těmto výzvám pokračovaly Kaddáfího síly v dalších násilnostech. Týden po vypuknutí povstání v Libyi přijala Rada bezpečnosti OSN Rezoluci č. 1970 a postoupila situaci Mezinárodnímu trestnímu soudu. Po měsíci bojů a řadě pokusů o provedení mírových opatření, jako jsou diplomatická jednání, zmrazení majetku či zbrojní embargo byla přijata Rezoluce č. 1973, která zavedla bezletovou zónu nad Libyí a pověřila členské státy k použití všech nezbytných opatření k ochraně libyjských civilistů. Veškerá opatření byla libyjskou vládou ignorována a naléhavost řešení situace ještě podtrhovaly Kaddáfího výhrušné projevy. Vzhledem ke zmíněným skutečnostem lze konstatovat, že se veškerá opatření ukázala jako neúčinná a v Libyi dle důvěryhodných zdrojů docházelo k další eskalaci násilí. Z tohoto důvodu představovala vojenská intervence poslední možnost, jak zabránit dalším násilnostem páchaným na civilním obyvatelstvu.

2.4.5 Proporcionalita

Při provádění vojenské mise musí být použity přiměřené (proporcionální) prostředky: rozsah, trvání a intenzita plánovaného vojenského zásahu by měly být minimem nezbytným k zajištění stanoveného cíle ochrany lidí. Rozsah přijatých opatření musí být přiměřený stanovenému účelu. Dopad na politický systém cílové země by měl

¹⁴⁶ NATO. 2015. *NATO and Libya*. Dostupné na: NATO - Topic: NATO and Libya (Archived).

¹⁴⁷ UNITED NATIONS. 2011. *Resolution 1973*. Dostupné na: Etpu (nato.int).

¹⁴⁸ REUTERS. 2011. *UPDATE 1-Gaddafi tells Benghazi his army is coming tonight*. Dostupné na: UPDATE 1-Gaddafi tells Benghazi his army is coming tonight | Reuters.

být omezen na to, co je nezbytně nutné k dosažení účelu intervence. Přesné praktické důsledky těchto omezení jsou sice vždy sporné, ale příslušné zásady jsou dostatečně jasné.¹⁴⁹ Použití vojenské síly tedy lze ospravedlnit tehdy, když je používána na principu proporcionality a když má toto proporcionalní použití kvůli objektivně spravedlivé kauze pravděpodobnou naději na úspěch.¹⁵⁰

V případě Libye hrozil bezprostřední masakr a zasahující síly měly dostatečné prostředky na jeho odvrácení. Lze předpokládat, že byl učiněn rozumný úsudek a byly zváženy výhody vojenské akce vzhledem k hrozícímu nebezpečí, které by vzniklo v důsledku nečinnosti. Vojenské kapacity NATO nepochybně převyšovaly ozbrojené síly, kterými disponovala libyjská armáda. Na začátku povstání odhadovaly zdroje cca 50 000 členů libyjské armády, která zahrnovala polovinu špatně vycvičených branců, 76 000 aktivních sil a 40 000 osob v rámci Lidových milicí. Libyjské armádě chyběl efektivní a vycvičený vojenský systém, který sám Kaddáfí v minulých letech záměrně oslaboval z důvodu nedůvěry v její loajalitu. Libyi tvořily především polovojenské síly, které sloužily na ochranu režimu a byly považovány za loajálnější vůči samotnému Kaddáfimu. Připravenost libyjského námořnictva nebyla vysoká. Celkový výcvik, připravenost a velitelské standardy byly nízké a zbraňové systémy a bojová elektronika zastaralé. Rovněž libyjské letectvo postrádalo důsledný výcvik, kompetentní piloty a profesionální organizaci. Libyjské letectvo mělo na začátku povstání devět stíhacích letek se zastaralou technikou a omezenými schopnostmi. Jedinou libyjskou jednotkou letectva s pokročilým bojovým letounem byla útočná letka Su-24.¹⁵¹ Již v březnu roku 2011 přestalo být libyjské letectvo funkční. Greg Bagwell, velitel britských letadel operujících nad Libií, prohlásil, že letectvo plukovníka Muammara Kaddáfího „již *neexistuje jako bojová síla*“.¹⁵²

Z uvedeného vyplývá, že libyjská armáda nedisponovala výraznými vojenskými a bojovými prostředky a spojenecká vojska NATO měla přiměřené vyhlídky na úspěch.

¹⁴⁹ US News. 2011. *ICRC Seeks Access to All of Libya as Conflict Intensifies*. Dostupné na: ICRC Seeks Access to All of Libya as Conflict Intensifies | Voice of America - English (voanews.com).

¹⁵⁰ Velek, Josef. 2014. *Kapitoly z teorie spravedlivé války*. Praha: Filosofia, 45.

¹⁵¹ CSIS. 2011. *THE LIBYAN UPRISING: AN UNCERTAIN TRAJECTORY*. Dostupné na: 110620_libya - THE LIBYAN UPRISING AN UNCERTAIN TRAJECTORY Varun Vira and Anthony H Cordesman Arleigh A Burke Chair in Strategy Final Draft 20 June 2011 | Course Hero.

¹⁵² BBC. 2011. *Libya crisis: Gaddafi's air force 'unable to fight'*. Dostupné na: Libya crisis: Gaddafi's air force 'unable to fight' - BBC News.

Klíčovým údajem pro posouzení proporcionality je počet obětí. Jak již bylo v práci uvedeno, v období před zahájením intervence se tyto údaje značně lišily. Světová zdravotnická organizace odhadovala přibližně 2 000 zabitých občanů, Libyjská liga pro lidská práva hlásila po násilném zákroku od 15. února 300 až 400 obětí¹⁵³ a dne 23. února uvedl generální tajemník OSN, že bylo v Libyi zabito více než 1 000 lidí a mnoho dalších bylo zraněno.¹⁵⁴ Existovaly reálné důvody k obavám z genocidy, kterou nepřímo Kaddáfí vyhrožoval ve svých útočných proslovech. V tomto kontextu výhody intervence, jako jsou zachráněné životy, jasně převažují nad jakýmkoliv jiným zlem. Mezinárodní vyšetřovací komise pro Libyi ve své zprávě ze dne 8. března 2012 uvádí: *Komise dospěla k závěru, že Organizace Severoatlantické smlouvy (NATO) vedla velmi přesnou kampaň s prokazatelným odhodláním vyhnout se civilním obětem. V omezených případech Komise potvrdila civilní oběti a našla cíle, které nevykazovaly žádný důkaz o vojenské užitečnosti.* Zpráva dále uvádí, že letadla NATO uskutečnila celkem 17 939 ozbrojených letů, přičemž používala přesnou naváděcí munici. NATO sdělilo komisi, že většina použité munice používala zpožděnou fixaci k minimalizaci vedlejších účinků a že také použila munici minimální velikosti nezbytnou k dosažení cíle. Zároveň poskytovalo obyvatelstvu varování formou letáků a rozhlasového vysílání. Navzdory přijatým opatřením komise zaznamenala případy úmrtí civilních osob a poškození civilní infrastruktury. Bylo zdokumentováno pět náletů, při nichž bylo zabito celkem 60 civilistů a 55 zraněno.¹⁵⁵ Organizace Human Rights Watch ve své tiskové zprávě z května 2012 uvádí 72 civilních úmrtí v důsledku leteckých úderů NATO.¹⁵⁶ Komise rovněž vyšetřovala dva nálety NATO, které poškodily civilní infrastrukturu a kde nebylo možné identifikovat žádný vojenský cíl. Ačkoliv jsou z morálního hlediska jakákoliv úmrtí civilistů neakceptovatelná, pokud by k intervenci nedošlo a Kaddáfí by dokončil svůj záměr „očistit dům od domu“ v Bengházi, byly by životy civilistů ohroženy nesrovnatelně více. Cílení NATO na vojenské vybavení, které mohlo být použito proti civilistům, dokazuje, že mezinárodní společenství mělo skutečně zájem ochránit libyjské občany před hrozícím

¹⁵³ FIDH. 2011. *Massacres in Libya : The international community must respond urgently*. Dostupné na: <https://www.fidh.org/en/region/north-africa-middle-east/libya/Massacres-in-Libya-The>.

¹⁵⁴ BBC. 2011. *Libya: David Cameron statement on UN resolution*. Dostupné na: [Libya: David Cameron statement on UN resolution - BBC News](http://www.bbc.com/news/health-122311).

¹⁵⁵ HRC. 2012. *Report of the International Commission of Inquiry on Libya*. Dostupné na: <https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/RegularSession/Session19/A.HRC.19.68.pdf>.

¹⁵⁶ HRW. 2012. *NATO: Investigate Civilian Deaths in Libya*. Dostupné na: <https://www.hrw.org/news/2012/05/14/nato-investigate-civilian-deaths-libya>.

masakrem a zároveň k ochraně civilního obyvatelstva použilo přiměřené prostředky.¹⁵⁷ Na základě těchto skutečností lze konstatovat, že záměr proporcionality byl splněn.

Závěrem je nutné uvést, že libyjští občané byli vystaveni eskalujícímu násilí ze strany Kaddáfího režimu a pokud by k mezinárodní intervenci nedošlo, je pravděpodobné, že by se situace nadále zhoršovala. Úvodní fáze intervence tedy byla zaměřena na odvrácení bezprostřední hrozby a záchranu libyjských civilistů. Velice diskutovaný problém intervence spočívá v tom, že v konečném výsledku vedla ke změně libyjského režimu. Vystává tedy otázka, co bylo primárním záměrem NATO. Rezoluce RB č. 1973 změnu režimu neumožňuje, naopak její text zdůrazňuje silný závazek k suverenitě a nezávislosti Libyjské arabské Džamahírije.¹⁵⁸ Edward Luck, zvláštní poradce generálního tajemníka OSN pro provádění doktríny R2P, uvádí, že cílem je ochrana populace, nikoliv změna režimu. „*Může se stát, že v některých případech bude jediným způsobem ochrany populace změna režimu, ale to rozhodně není cílem R2P jako takového*“.¹⁵⁹ S ohledem na skutečný vývoj operací a známá fakta je zřejmé, že pojem civilní ochrany byl rozšířen nad rámec jeho původního pojetí. Ukázalo se, že vojenské operace byly alespoň z části zaměřeny na podporu povstaleckých sil. Po vyloučení bezprostřední hrozby masakru v Benghází pokračovaly vojenské operace NATO s ne příliš jasnou hranicí mezi prevencí ochrany obyvatelstva a systematickou leteckou kampaní s konečným cílem změny režimu. Vyzbrojování povstalců, vyslání vojenských poradců, zasílání finanční podpory, opakované výzvy k odstoupení Kaddáfího a uznání legitimacy Přechodné národní rady dávaly jasně najevo konečný cíl v podobě svržení Kaddáfího režimu.¹⁶⁰

Dalo by se namítat, že tento cíl byl považován za jedno z „nezbytných opatření“ na ochranu civilistů. Dne 30. dubna 2011 plukovník Kaddáfí vyzval k příměří o zastavení koaličních náletů NATO. Přechodná národní rada odmítla nabídku s tím,

¹⁵⁷ CSIS. 2011. *THE LIBYAN UPRISING: AN UNCERTAIN TRAJECTORY*. Dostupné na: 110620_libya - THE LIBYAN UPRISING AN UNCERTAIN TRAJECTORY Varun Vira and Anthony H Cordesman Arleigh A Burke Chair in Strategy Final Draft 20 June 2011 | Course Hero.

¹⁵⁸ UNITED NATIONS. 2011. *Resolution 1973*. Dostupné na: Etpu (nato.int).

¹⁵⁹ Luck, Edward. 2011. *Will Syria Follow Libya?*. Dostupné na: <https://www.cfr.org/interview/will-syria-follow-libya>.

¹⁶⁰ Pommier, Bruno. 2011. *The use of force to protect civilians and humanitarian action: the case of Libya and beyond*. Dostupné na: <https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/review/2011/irrc-884-pommier.pdf>.

že „čas na kompromis uplynul“.¹⁶¹ Ačkoliv předchozí výzvy k příměří nebyly buď provedeny, nebo byly ze strany Kaddáfího vzápětí porušeny, intervenující státy NATO měly dát k jednáním prostor a vyvinout úsilí k diplomatickým jednáním mezi Přejchodnou národní radou a libyjským režimem. K tomu však nedošlo a nebyla tím dána možnost k další ochraně libyjských civilistů nevojenskou cestou a pokračovala podpora povstaleckých sil.

Podpora povstalců je navíc problematická v tom, že oni sami se rovněž dopouštěli porušování lidských práv, někdy i válečných zločinů, i když v menším měřítku než Kaddáfího síly. Po převzetí kontroly nad východní Libyí zastřelili, oběsili a zabili lynčováním několik desítek zajatých vojáků. Státní příslušníci subsaharské Afriky byli napadáni z důvodu, že jde o cizí žoldáky najaté plukovníkem, docházelo k násilnému vysídlování černošského obyvatelstva Libye.¹⁶² Jednostrannou podporou povstaleckých sil došlo k hrubému porušení Rezoluce RB č. 1970, která uvalila na Libyi zbrojní embargo, a nebyl dodržen princip nestrannosti při ochraně civilistů v občanské válce.

Z výše uvedeného vyplývá, že úvodní fáze vojenské intervence NATO významně přispěla k odvrácení nebezpečí a k ochraně civilního obyvatelstva Libye. Tímto byla realizována v souladu s principy spravedlivé války. Pokračující intervence však vedla k porušení zbrojního embarga uvaleného na Libyi, byl porušen princip nestrannosti jednostrannou podporou povstaleckých sil, které se navíc rovněž podílely na zločinech proti lidskosti. Tato podpora významně přispěla ke svržení režimu, což není v souladu s přijatou Rezolucí RB č. 1973 ani s principem R2P. Zároveň nebyl vyvíjen žádný tlak na prosazení diplomatických jednání o příměří mezi Přejchodnou národní radou a plukovníkem Kaddáfím.

Vojenská intervence spojeneckých sil NATO do Libye byla zahájena v souladu se všemi posuzovanými kritérii spravedlivé války z hlediska jus ad bellum. Ačkoliv výzkum jus in bello nebyl předmětem výzkumu této práce, lze konstatovat, že realizace vojenské intervence splnila tento princip pouze částečně.

¹⁶¹ BBC. 2011. *Libya: Gaddafi offers talks with Nato*. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-africa-13247399>.

¹⁶² AMNESTY INTERNATIONAL. 2011. *THE BATTLE FOR LIBYA KILLINGS, DISAPPEARANCES AND TORTURE*. Dostupné na: <https://www.amnesty.org/download/Documents/32000/mde190252011en.pdf>.

Závěr

V praktické části práce bylo stručně nastíněno historické dělení Libye, které bývá označováno jako jeden z důvodů neustálého rozkolu této země a popsána situace v zemi za vlády plukovníka Muammara Kaddáfího. Dále byly čtenáři přiblíženy události Arabského jara, které vedly k první libyjské občanské válce v roce 2011 a následné vojenské operaci NATO s názvem operace Unified Protector.

K zodpovězení výzkumné otázky bylo nejdříve nutné zhodnotit, zda byla naplněna teoretická kritéria práv mezinárodního společenství zahájit vojenskou intervencí do Libye v roce 2011. Na základě získaných poznatků z teoretické části práce autor stanovil pět kritérií teorie spravedlivé války (spravedlivá příčina, legitimní autorita, správný záměr, válka jako poslední možnost a proporcionalita), podle kterých následně posuzoval a hodnotil soulad jednání mezinárodních aktérů před zahájením intervence s platnými principy humanitární intervence, konkrétně principem R2P. Zároveň byla v této souvislosti věnována pozornost dvěma Rezolucím RB OSN, a to Rezoluci č. 1970 a č. 1973, které se vztahují k Libyi a jsou pro dané posouzení klíčové. Z metodologického hlediska byla v praktické části uplatněna disciplinovaná interpretativní studie.

Po důkladné analýze jednotlivých principů teorie spravedlivé války autor dospěl k závěru, že všechna kritéria v rámci jus ad bellum, tedy v období před zahájením intervence, byla naplněna. Stát Libye zejména v otázce odpovědnosti za ochranu svého obyvatelstva selhal a zavedl tak příčinu k mezinárodnímu zásahu. Po přijetí Rezoluce č. 1970 v Libyi pokračovaly násilnosti, důvěryhodné zdroje uváděly počty obětí dosahující hranici masového zabíjení. Obavy z narůstajícího násilí umocňovaly Kaddáfího proslovy, kterými nepřímo vyhrožoval genocidou. V případě Libye se tedy jednalo o bezprostřední hrozbu masových krutostí a rozsáhlých ztrát na životech. Tímto bylo naplněno kritérium spravedlivé příčiny. Dne 17. března schválila Rada bezpečnosti OSN Rezoluci č. 1973, která zavedla bezletovou zónu nad Libyi, a pověřila členské státy, aby v případě potřeby prostřednictvím regionálních organizací použily všechna nezbytná opatření k ochraně libyjských civilistů a civilně osídlených oblastí. Koaliční nálety na Libyi započaly dne 19. března 2011, tudíž až po řádné autorizaci ze strany RB OSN a až potom, co selhal tlak mezinárodního společenství na ukončení bojů a veškerá nevojenská opatření se ukázala jako neúčinná. Kritérium legitimní autority a poslední možnosti tudíž bylo naplněno a podpora regionálních organizací byla též potvrzena.

Zvláštní pozornost byla věnována posouzení kritéria správného úmyslu. Zváženy byly možné vedlejší motivy jednání hlavních aktérů intervence. Po následné analýze předložených faktů a vyloučení některých možných záměrů bylo vyhodnoceno, že motiv k zahájení intervence byl v zásadě humanitární, a tudíž kritérium správného úmyslu bylo naplněno. Co se týče kritéria proporcionality, měřítkem bylo porovnání vojenských kapacit a počet obětí konfliktu. Bylo zjištěno, že plánovaná intervence stála na multilaterálním základě a libyjská vláda nedisponovala výraznými vojenskými a bojovými prostředky. Spojenecká vojska měla tudíž přiměřené vyhlídky na úspěch. Ačkoliv byly z relevantních zdrojů zjištěny desítky obětí civilistů po koaličních náletech NATO, pokud by k intervenci nedošlo a plukovník Kaddáfí splnil svůj záměr „očistit dům od domu“ v Bengházi, došlo by k výrazně vyšším ztrátám na civilních životech. Kritérium proporcionality bylo tímto také naplněno.

Problematickou částí intervence byla její realizace, která ve výsledku vedla ke změně libyjského režimu. Bylo vyhodnoceno, že Rezoluce RB č. 1973 změnu režimu neumožňuje, stejně tak není cílem doktríny R2P. V průběhu intervence zároveň došlo k porušení Rezoluce č. 1970, která uvalila na Libyi zbrojní embargo. Konkrétně se jednalo o jednostrannou podporu povstaleckých sil v podobě vyzbrojování, vysílání vojenských poradců, finanční podporu, opakované výzvy k odstoupení Kaddáfího a uznání legitimacy Přechodné národní rady. Bylo prokázáno, že podporované síly se rovněž dopouštěly porušování lidských práv, někdy i válečných zločinů. Autor po další analýze událostí dospěl k názoru, že intervenující síly NATO po Kaddáfího nabídce k příměří nevyvinuly dostatečný tlak na prosazení diplomatických jednání mezi Přechodnou národní radou a libyjským režimem.

Na výzkumnou otázku, zda byl zásah NATO v průběhu občanské války v Libyi zahájen v souladu s teorií spravedlivé války, lze na základě výše uvedeného opovědět kladně. Ačkoliv výzkum *jus in bello* nebyl předmětem výzkumu bakalářské práce, vzhledem k úvodní fázi vojenské intervence, která významně přispěla k odvrácení nebezpečí a ochraně libyjského civilního obyvatelstva, lze konstatovat, že realizace vojenské intervence splnila tento princip pouze částečně.

Závěrem je nutné dodat, že v době vypracování této bakalářské práce se Organizace spojených národů snaží po deseti letech zprostředkovat ukončení konfliktu a etablovat v Libyi přechodnou vládu, která by mohla tuto dlouhodobě nestabilní zemi dovést

k prezidentským a parlamentním volbám v prosinci 2021. Na základě popsaných historických událostí v této práci a dle názoru autora je Libye natolik rozdělená země, že lze jen těžko odhadovat, do jaké míry se projeví vůle ke sblížení a vzájemné spolupráci. Volby by zajisté odstranily určitou politickou nejistotu a dá se očekávat oživení ekonomiky z důvodu zvýšení produkce ropy a vývozu. Vzhledem k tomu, že je v zemi stále přítomno množství žoldáků a jiných nežádoucích sil, snížená bezpečnost bude zřejmě nadále přetrvávat. Každopádně se jedná o významný milník v dějinách a historickou příležitost pro Libyi získat zpět její suverenitu a zajistit si po tolika letech strádání cestu ke stabilitě a demokracii.

Seznam pramenů

Literatura

- Aurelius, Augustinus. 1950. *O Boží obci*. Přeložila Julie Nováková. Praha: Vyšehrad.
- Drulák a kol. 2008. *Jak zkoumat politiku. Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portal.
- Gombár, Eduard. 2015. *Dějiny Libye*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Hilpert, Konrad. 1991. *Menschenrechte und Theologie*. Düsseldorf: Patmos Verlag.
- Las Casas, Bartolomé de. 1954. *O Zemi Indijských pustošení a vylidňování zpráva nejstručnější*. Přeložil František Gel. Praha: Nakladatelství lidová demokracie.
- Myšička, Stanislav. 2014. *John Rawls a teorie mezinárodní spravedlnosti*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Nálevka, Vladimír. 2000. *Světová politika ve 20. století (I.)*. Praha: Nakladatelství Aleš Skřivan ml.
- Rawls, John. 1995. *Teorie spravedlnosti*. Praha: Victoria Publishing.
- Rawls, John. 2009. *Právo národů*. Praha: Filosofia.
- Velek, Josef. 2014. *Kapitoly z teorie spravedlivé války*. Praha: FILOSOFIA.
- Walzer, Michael. 2004. *Arguing about War*. New Haven: Yale University Press.
- Walzer, Michael. 2019. *Spravedlivé a nespravedlivé války. Morální argumentace s historickými příběhy*. Přeložila Jana Odehnalová. Praha: Academia.

Internetové zdroje

- AFRACAN UNION. 2011. *COMMUNIQUE OF THE 265th MEETING OF THE PEACE AND SECURITY COUNCIL*. Dostupné na: https://au.int/sites/default/files/pressreleases/24210-pr-communicue_en_10_march_2011_psd_the_265th_meeting_of_the_peace_and_security_council_adopted_following_decision_situation_libya.pdf (20.03.2021).
- African Union. 2011. COMMUNIQUE OF THE 265th MEETING OF THE PEACE AND SECURITY COUNCIL. Dostupné na: The Peace and Security Council of the African Union (AU), At Its 265th Meeting Held at the Level of Heads of State and Government, on 10 March 2011, Adopted the Following Decision on the Situation in Libya. | African Union (15.03.2021).*
- ALJAZEERA. 2011. *Libya Live Blog-March 20*. Dostupné na: <https://web.archive.org/web/20110321125028/http://blogs.aljazeera.net/live/africa/libya-live-blog-march-20-0> (18.03.2021).

- ALJAZEERA. New. 2011. *Gaddafi's son in civil war warning*. Dostupné na: <https://www.aljazeera.com/news/2011/2/21/gaddafis-son-in-civil-war-warning> (15.03.2021).
- AMNESTY INTERNATIONAL. 2011. *THE BATTLE FOR LIBYA KILLINGS, DISAPPEARANCES AND TORTURE*. Dostupné na: <https://www.amnesty.org/download/Documents/32000/mde190252011en.pdf> (30.03.2021).
- Aurelius, Augustinus. 1994. *Augustinus Contra Faustum Manichaeum*. In Pfilip Shaff, ed. Dostupné na: https://www.documentacatholicaomnia.eu/03d/0354-0430,_Augustinus,_Contra_Faustum_Manichaeum_%5bSchaff%5d,_EN.pdf (15.12.2020).
- BBC. 2011. *Libya and Tunisia prompt France foreign policy changes*. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-europe-12599831> (20.03.2021).
- BBC. 2011. *Libya crisis: Gaddafi's air force 'unable to fight'*. Dostupné na: Libya crisis: Gaddafi's air force 'unable to fight' - BBC News (27.03.2021).
- BBC. 2011. *Libya: David Cameron statement on UN resolution*. Dostupné na: Libya: David Cameron statement on UN resolution - BBC News (18.03.2021).
- BBC. 2011. *Libya: Gaddafi offers talks with Nato*. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-africa-13247399> (30.03.2021).
- BBC. 2011. *Nato chief Rasmussen 'proud' as Libya mission ends*. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-africa-15516795> (17.03.2021).
- BBC. 2012. *Yemen's president Ali Abdullah Saleh cedes power*. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-17177720> (15.03.2021).
- BBC. 2016. *Rwanda jails man who preached genocide of Tutsi 'cockroaches'*. Dostupné na: Rwanda jails man who preached genocide of Tutsi 'cockroaches' - BBC News (18.03.2021).
- BBC. 2019. *Libya profile – Timeline*. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-africa-13755445> (12.03.2021).
- Bellamy, Alex, J. 2011. *Mass Atrocities and Armed Conflict: Links, Distinctions, and Implications for the Responsibility to Prevent*. Dostupné na: <https://stanleycenter.org/publications/pab/BellamyPAB22011.pdf> (18.03.2021).
- Britannica. 2021. *Arab Spring*. Dostupné na: Arab Spring | History, Revolution, Causes, Effects, & Facts | Britannica (12.03.2021).
- Britannica. 2021. *Libya Revolt of 2011*. Dostupné na: <https://www.britannica.com/event/Libya-Revolt-of-2011> (15.03.2021).
- Britannica. 2021. *Muammar al-Qaddafi*. Dostupné na: <https://www.britannica.com/biography/Muammar-al-Qaddafi> (12.03.2021).

- Carter, Joe. 2017. *A brief introduction to the just war tradition: Jus post bellum*. Dostupné na: <https://erlc.com/resource-library/articles/a-brief-introduction-to-the-just-war-tradition-jus-post-bellum/> (16.01.2021).
- Cavendish, Richard. 2001. *The Kingdom of Libya is Established*. Dostupné na: <https://www.historytoday.com/archive/kingdom-libya-established> (20.02.2021).
- Center for American Progress. 2011. *Understanding the Russian Response to the Intervention in Libya*. Dostupné na: Understanding the Russian Response to the Intervention in Libya - Center for American Progress (20.03.2021).
- CSIS. 2011. *THE LIBYAN UPRISING: AN UNCERTAIN TRAJECTORY*. Dostupné na: 110620_libya - THE LIBYAN UPRISING AN UNCERTAIN TRAJECTORY Varun Vira and Anthony H Cordesman Arleigh A Burke Chair in Strategy Final Draft 20 June 2011 | Course Hero (27.03.2021).
- European Commission. 2011. *EXTRAORDINARY EUROPEAN COUNCIL 11 March 2011 DECLARATION*. Dostupné na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/DOC_11_2 (15.03.2021).
- EUROPEAN UNION. 2011. *Declaration by the High Representative Catherine Ashton on behalf of the European Union on Libya*. Dostupné na: Microsoft Word - 119453 (europa.eu) (22.03.2021).
- FIDH. 2011. *Massacres in Libya : The international community must respond urgently*. Dostupné na: <https://www.fidh.org/en/region/north-africa-middle-east/libya/Massacres-in-Libya-The> (18.03.2021).
- Forbes. 2011. *France, U.K. Have Differing Motives For Intervening In Libya*. Dostupné na: <https://www.forbes.com/sites/energysource/2011/03/29/france-u-k-have-differing-motives-for-intervening-in-libya/?sh=5b48e3f45ad5> (20.03.2021).
- FRANCE24. 2011. *France to host meeting of 'friends of Libya'*. Dostupné na: <https://www.france24.com/en/20110824-gaddafi-france-host-meeting-friends-libya-paris-ntc-jibril> (17.03.2021).
- France24. 2011. *'Step down' Obama tells Gaddafi*. Dostupné na: 'Step down' Obama tells Gaddafi (france24.com) (20.03.2021).
- Gothamist. 2011. *Gadhafi Won't Resign, Calls Libyan Protesters "Cockroaches"*. Dostupné na: Gadhafi Won't Resign, Calls Libyan Protesters "Cockroaches" – Gothamist (18.03.2021).
- Holá, Ivona. 2011. *Preemptivní sebeobrana státu v podmínkách asymetrických hrozeb (Díl II.)* Dostupné na: <https://www.rodon.cz/clanky/Studie-akomentare/preemptivni-sebeobrana-statu-v-podminkach-asymetrickych-hrozeb-dil-ii—292> (18.12.2020).
- HRC. 2012. *Report of the International Commission of Inquiry on Libya*. Dostupné na: <https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/RegularSession/Session19/A.HRC.19.68.pdf> (27.03.2021).

HRW. 2011. *Libya: Governments Should Demand End to Unlawful Killings*. Dostupné na: <https://www.hrw.org/news/2011/02/20/libya-governments-should-demand-end-unlawful-killings> (17.03.2021).

HRW. 2012. *NATO: Investigate Civilian Deaths in Libya*. Dostupné na: <https://www.hrw.org/news/2012/05/14/nato-investigate-civilian-deaths-libya> (27.03.2021).

Hutečka, Jiří. 2007. *Kořeny teorie spravedlivé války: od Platóna ke Grotiovi*. In: *Theatrum historiae: sborník prací Katedry historických věd Fakulty filozofické Univerzity Pardubice*. 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice. Dostupné na: <http://hdl.handle.net/10195/3506> (15.12.2020).

Charkow, Ryan. 2011. *The role of tribalism in Libya's history*. Dostupné na: <https://www.cbc.ca/news/world/the-role-of-tribalism-in-libya-s-history-1.1045638> (20.02.2021).

ICC. 2011. *FIRST REPORT OF THE PROSECUTOR OF THE INTERNATIONAL CRIMINAL COURT TO THE UN SECURITY COUNCIL PURSUANT TO UNSCR 1970 (2011)*. Dostupné na: <https://www.icc-cpi.int/NR/rdonlyres/A077E5F8-29B6-4A78-9EAB-A179A105738E/0/UNSCLibyaReportEng04052011.pdf> (17.03.2021).

ICG. 2021. *Responsibility to Protect*. Dostupné na: <https://www.crisisgroup.org/global/responsibility-protect> (18.03.2021).

International criminal court. 2011. *Situation in Libya*. Dostupné na: [Situation in Libya \(icc-cpi.int\)](http://www.icc-cpi.int) (15.03.2021).

IPSOS. 2011. *Military action in Libya*. Dostupné na: Microsoft Word - *Topline_Ipsos Libya polling_FINAL FOR WEBSITE.doc* (20.03.2021).

ISSAT. 2021. *Responsibility to Protect (R2P) Monitor*. Dostupné na: <https://issat.dcaf.ch/Learn/Resource-Library2/Policy-and-Research-Papers/Responsibility-to-Protect-R2P-Monitor> (18.03.2021).

Kaddáfí, Muammar. 1990. *Zelená kniha*. Vimperk: Dialog. Dostupné na: Microsoft Word - *zelekniha_2_.doc* (ksm.cz) (21.11.2020).

Luck, Edward. 2011. *Will Syria Follow Libya?* Dostupné na: <https://www.cfr.org/interview/will-syria-follow-libya> (30.03.2021).

May, Larry. 2013. *Jus Post Bellum Proportionality and the Fog of War*. Dostupné na: <http://www.ejil.org/pdfs/24/1/2384.pdf> (16.01.2021).

National Geographic. 2019. *What was the Arab Spring and how did it spread?*. Dostupné na: [The Arab Spring—facts and information \(nationalgeographic.com\)](https://www.nationalgeographic.com/history/2019/03/12/what-was-the-arab-spring-and-how-did-it-spread/) (12.03.2021).

NATO. 2011. *Statement on Libya*. Dostupné na: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_72544.htm (15.03.2021).

- NATO. 2015. *NATO and Libya*. Dostupné na: NATO - Topic: NATO and Libya (Archived) (15.03.2021).
- Oil&Gas. 2011. *Energy operations in Libya being hit hard*. Dostupné na: Energy operations in Libya being hit hard - , Eni, Libya, OMV, Total, NEWS, International News - Oil & Gas Middle East (oilandgasmiddleeast.com) (20.03.2021).
- Orend, Brian. 2005. *War*. Stanford Encyclopedia of Philosophy. Dostupné na: <https://web.cs.ucdavis.edu/~rogaway/classes/188/materials/war.pdf> (16.01.2021).
- Pommier, Bruno. 2011. *The use of force to protect civilians and humanitarian action: the case of Libya and beyond*. Dostupné na: <https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/review/2011/irrc-884-pommier.pdf> (30.03.2021).
- Republic of South Africa. 2011. *Statement by Deputy Minister Marius Fransman regarding evacuation of South Africans from Libya*. Dostupné na: Statement by Deputy Minister Marius Fransman regarding evacuation of South Africans from Libya | South African Government (www.gov.za) (22.03.2021).
- REUTERS. 2011. *Nicolas Sarkozy in pre-election campaign drive*. Dostupné na: <https://www.reuters.com/article/us-france-sarkozy/nicolas-sarkozy-in-pre-election-campaign-drive-idUSTRE7198UZ20110210> (20.03.2021).
- REUTERS. 2011. *UPDATE 1-Gaddafi tells Benghazi his army is coming tonight*. Dostupné na: UPDATE 1-Gaddafi tells Benghazi his army is coming tonight | Reuters (22.03.2021).
- Stašek, Bohumil, Msgre. ThDr.h.c. 2020. *sv. Augustin o legitimitě válek*. Dostupné na: <https://svatyaugustin.estranky.cz/clanky/dalsi-tematicke-prace/sv.augustin-o-legitimite-valek.html> (18.12.2020).
- Statista. 2021. *Percentage of Libya's oil exports in 2010*, by country*. Dostupné na: • Libya - petroleum exports by country 2010 | Statista (20.03.2021).
- SUDAN TRIBUNE. 2011. *AU's opposition to military intervention in Libya ignored by UNSC, Obama*. Dostupné na: <https://sudantribune.com/AU-s-opposition-to-military,38332> (20.03.2021).
- Sv.Tomáš Akvinský. *Theologické summy svatého Tomáše Akvinského*. II. část, II. díl, ot. 40 čl. 1 Dostupné na: <http://www.cormierop.cz/Summa-teologicka-IIcast-2dil.html> (18.12.2020).
- Štica. Petr. 2013. *Úsvit lidských práv: Počátky debaty o lidských právech ve španělské pozdní scholastice*. THEOLOGICA – roč. 3, č. 2. Dostupné na: https://karolinum.cz/data/clanek/2626/3106Theologica2_2013_81az96.pdf (28.12.2020).

The Atlantic. 2016. *The Legacy of Obama's 'Worst Mistake'*. Dostupné na: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2016/04/obamas-worst-mistake-libya/478461/> (21.11.2020).

The New York Times. 2011. *Arab League Endorses No-Flight Zone Over Libya*. Dostupné na: Arab League Endorses No-Flight Zone Over Libya - The New York Times (nytimes.com) (15.03.2021).

The New York Times. 2011. *Libya's U.N. Diplomats Break With Qaddafi*. Dostupné na: <https://www.nytimes.com/2011/02/22/world/africa/22nations.html> (17.03.2021).

THE NEW YORK TIMES. 2011. *Obama Cites Limits of U.S. Role in Libya*. Dostupné na: <https://www.nytimes.com/2011/03/29/world/africa/29prexy.html> (20.03.2021).

The New York Times. 2011. *Obama Warns Libya, but Attacks Go On*. Dostupné na: <https://www.nytimes.com/2011/03/19/world/africa/19libya.html> (18.03.2021).

The Washington Post. 2011. *Arab League asks U.N. for no-fly zone over Libya*. Dostupné na: https://www.washingtonpost.com/world/arab-league-asks-un-for-no-fly-zone-over-libya/2011/03/12/ABoie0R_story.html (20.03.2021).

U.S.AIR.FORCE. 2011. *NATO endorses decision to extend Libya operation*. Dostupné na: <https://www.af.mil/News/Article-Display/Article/113124/nato-endorses-decision-to-extend-libya-operation/> (15.03.2021)

UN News. 2011. *Libya: Security Council, UN officials urge end to use of force against protesters*. Dostupné na: Libya: Security Council, UN officials urge end to use of force against protesters || UN News (22.03.2021).

United Nations. 2011. *Resolution 1973*. Dostupné na: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2011_03/20110927_110311-UNSCR-1973.pdf (20.02.2021).

UNITED NATIONS. 2011. *Resolution 2009*. Dostupné na: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2011_09/20110927_110916-UNSCR-2009.pdf (17.03.2021).

UNITED NATIONS. 2011. *S/RES/1970 (2011)*. Dostupné na: <https://www.un.org/securitycouncil/s/res/1970-%282011%29> (15.03.2021).

United nations. *Information centre Prague*. Dostupné na: <https://www.osn.cz/osn/historie/> (28.12.2020).

US News. 2011. *ICRC Seeks Access to All of Libya as Conflict Intensifies*. Dostupné na: ICRC Seeks Access to All of Libya as Conflict Intensifies | Voice of America - English (voanews.com) (18.03.2021).

Valentino, Benjamin, A. 2013. *Final Solutions: Mass Killing and Genocide in the 20th Century*. Dostupné na: <https://muse.jhu.edu/book/62846> (18.03.2021).

Walzer, Michael. 2011. *The Case Against Our Attack on Libya*. Dostupné na: The Case Against Our Attack on Libya. By Michael Walzer (18.03.2021).

Zikmund Michal. 2014. *Úvod do dějin lidských práv*. Dostupné na: PSS-Úvod-do-dějin-lidských-práv-HRC.pdf (amo.cz) (18.12.2020).